

Offentlig utfrågning om finansiell stabilitet
och makrotillsyn den 23 januari 2018

ISSN 1653-0942
978-91-88607-21-8
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2018

Förord

Finansutskottet bjöd den 23 januari 2018 in till en offentlig utfrågning i riksdagen om finansiell stabilitet och makrotillsyn. De medverkande var finansmarknadsminister Per Bolund, Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen, riksgäldsdirektör Hans Lindblad, riksbankschef Stefan Ingves och riksrevisor Ingvar Mattson. I det följande redovisas stenografiska uppteckningar från utfrågningen och de bilder som föredragshållarna visade under sina presentationer.

Program

Datum: Tisdagen den 23 januari 2018

Inledning:

Finansutskottets ordförande Fredrik Olovsson hälsar välkommen

Kl. 9.00–9.30

Inledande presentationer om det aktuella läget för den finansiella stabiliteten av

- Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen
- riksgäldsdirektör Hans Lindblad
- riksbankschef Stefan Ingves.

Kl. 9.30–9.45

Finansmarknadsminister Per Bolund kommenterar myndigheternas beskrivningar av läget för den finansiella stabiliteten.

Kl. 9.45–9.55

Riksrevisor Ingvar Mattson informerar om Riksrevisionens aktuella granskning av makrotillsynen och myndigheternas samverkan kring finansiell stabilitet.

Kl. 9.55–10.15

Kommentarer från podiet om makrotillsynen och myndigheternas samverkan kring finansiell stabilitet.

Kl. 10.15–11.45

Frågor och diskussion med finansutskottets ledamöter.

Avslutning:

Finansutskottets vice ordförande Elisabeth Svantesson avslutar utfrågningen.

Stenografisk utskrift från den offentliga utfrågningen

Ordföranden: Ni är alla hjärtligt välkomna till finansutskottets utfrågning om finansiell stabilitet och makrotillsyn.

Detta är områden som under de senaste åtta tio åren har präglats av ett intensivt reformarbete, såväl globalt som i EU och nationellt. Det finns goda skäl till detta och till varför vi ska ha en stark uppsikt över de frågor som rör finansiell stabilitet. Erfarenheten säger oss nämligen att konsekvenserna av finansiella kriser är stora och långvariga. De kostar samhällen mycket i form av förlorade jobb och försämrat välbefinnande. Därför är det rimligt och viktigt att riksdagen och finansutskottet ägnar dessa frågor stor uppmärksamhet.

I dag finns det ansvariga statsrådet i regeringen, Per Bolund, på plats här tillsammans med cheferna för relevanta myndigheter för att ge sin syn på frågorna men också svar på de frågor som finns hos ledamöterna i utskottet. Vi har även riksrevisor Ingvar Mattson här som ska redogöra för riksrevisorernas granskning av makrotillsynen och myndigheternas samverkan kring finansiell stabilitet. Granskningen är en alldeles ny produkt som kommer lämpligt just till denna utfrågning.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Tack för att jag har blivit hitbjuden, och tack för detta initiativ! Vad jag förstår är det i dag andra gången, så låt oss hoppas att vi har skapat en tradition.

Vi jobbar med att bygga motståndskraft i bank- och finanssektorn och – mer nytt – motståndskraft i hushållssektorn. Vad gäller bankerna har vi lagt på högre systemriskpåslag för att öka deras kapitalkrav och motståndskraft. Vi har höjt riskvikterna för bolån för att dessa i större utsträckning ska präglade den systemrisk som bolånen utgör. Vi har höjt den koncykliska bufferten till den högsta nivån i Europa. Vi har ställt likviditetskrav i euro och dollar specifikt därför att vi tycker att det är extra viktigt för bankerna att ha det. Riskerna finns dock kvar, men det återkommer jag till.

Framför allt fortsätter bygget av motståndskraft i hushållssektorn. Vi har inte legat på latsidan, men det finns fortfarande risker. Vi införde 2010 ett bolånetak på 85 procent för att hushållen i större utsträckning skulle finansiera sina bostadsköp med eget kapital – sparade medel. Vi införde ett amorteringskrav kopplat till husets värde, och vi kommer inom kort – efter regeringens medgivande, som kom före jul – att införa ett skärpt amorteringskrav som är kopplat till skuldkvoten.

Låt mig vara tydlig med att Finansinspektionen inte bedriver konjunkturpolitik. Vi vill bygga motståndskraft inför nästa allvarliga kris. I någon mån liknar detta den diskussion som nu pågår kring säkerhetspolitiken. Här syns växande risker, och det politiska systemet har i stor enighet beslutat att öka

den svenska motståndskraften militärt och civilt. I den meningen är det faktiskt vad vi håller på med också: Vi ökar motståndskraften för en framtida kris. Vi vet ganska lite om vad det är för typ av kris, men vi vet att den är allvarlig.

Det var erfarenheten från 1990-talets kris i Sverige, och det var erfarenheten från krisen 2008. Det är därför inte en tillfällighet att de länder som drabbades hårt 2008, till exempel Irland, har varit snabbast med att införa sådana åtgärder som vi nu diskuterar i Sverige, till exempel bolånetak och skuld-kvotstak.

Sverige befinner sig i ett unikt läge. Jag visar nu en bild från Konjunkturbarometern som visar andelen företag som anger brist på arbetskraft liksom marknadsrörelsen för tre månader. Vi har alltså en kombination av en konjunktur som snarare kan betecknas som överhettad och rekordlåga räntor. Detta skapar stora utmaningar.

Hushåll och företag får signalen: Låna! Därför ligger bolånens ökningstakt runt 7 procent, därför har konsumtionskrediterna ökat under senare år och ligger nu på knappt 10 procent och därför har även företagslånen ökat kraftigt under 2017, när det gäller både marknadsfinansiering och lån direkt från bankerna. Årstakten där är nu i storleksordningen 10–15 procent.

Det ekonomisk-politiska ramverket var tänkt att fungera som så att vi ska ha stabila statsfinanser och ett inflationsmål och att en oberoende centralbank, när inflationen sedan stiger och det blir överhettning, kommer att bromsa utvecklingen. Med den inflationsprocess som nu råder haltar ramverket, och detta leder därför till ökad skuldsättning och växande utmaningar.

Hur står det då till i banksystemet? Det är en svår fråga. Man kan bolla siffror för kapitalkrav kors och tvärs i relation till tillgångar och riskvikter. När vi gör detta i riskviktade termer har Sveriges banker relativt höga kapitalkrav. Men räcker det?

För att komma lite närmare sanningen utför vi tillsammans med Riksbanken, IMF och Europeiska bankmyndigheten så kallade stresstester, vilket visas på bilden nu. Där ser man att bankerna kommer att klara även en allvarlig kris, enligt dessa stresstester. Men det är viktigt att komma ihåg att sådana tester bara är ett försök att återspegla en typ av tänkt verklighet och att de förstås har brister.

Vad ingår då i stresstesterna? Man testar bnp-nivån – att den skulle kunna falla 10 procent på tre år – ett 40-procentigt fastighetsprisfall, en arbetslöshet som stiger till 12–14 procent och kraftigt ökade riskpremier på de finansiella marknaderna. Det är alltså relativt kraftfulla stresstester, och ändå tycks banksektorn klara dem ganska väl.

Riskerna kvarstår dock. Sverige har ett mycket stort och sammanlänkat banksystem. Bankerna har en hög andel marknadsfinansiering, och detta beror på och är en spegelbild av den mycket kraftiga utlåningsökningen, framför allt på bolånesidan. Det finns alltså ingen anledning att slå sig till ro, men vi kan konstatera att tillfredsställande motståndskraft råder i banksystemet.

Låt mig också säga något om likviditetssituationen. Bankers hela företagsidé landar i att de tar likviditetsrisker. Vi kommer aldrig att kunna ta bort

dessas helt, men vi kan försöka begränsa dem så att de inte är alltför stora på kort sikt. Detta görs bland annat genom de regelverk som finns för likviditetskrav, och bankerna uppfyller detta.

Vi har också lagt extra krav på euro och dollar, och det finns ett skäl till det. Euro och dollar är typiska världsvalutor som är de sista som kommer att tappa likviditet vid en allvarlig kris. Om banker har euro och dollar är sannolikheten relativt stor att de kan växla till sig andra valutor, såsom norska, danska och svenska kronor.

På hushållssidan ser det dock annorlunda ut, som sagt. Skuldernas andel av disponibla inkomster stiger och har gjort detta mycket under senare år. De har fördubblats de senaste 20 åren och visar än så länge ingen tendens att vika av. Andelen hushåll som har de högsta skuldkvoterna tycks också ha ökat under de senaste åren.

Höga skulder är förstås en spegelbild av höga huspriser. Huspriserna har gått upp kraftigt, för att inte säga skenat, under de senaste åren, men vi har fått en inbromsning. Denna inbromsning är inte onaturlig eller konstig givet den mycket kraftiga uppgång vi har sett. Vi har sett detta tidigare – det är bara att titta på det diagram jag nu visar. Där ser man att vi under såväl 2008 och 2009 som 2011 och 2012 hade sättningar på marknaden.

Frågan har ställts om det är lämpligt att i detta läge införa ett skärpt amorteringskrav. Då har jag sagt att tajmningen är viktig. Jag menar att tajmningen är bra i den meningen att man inte ska införa skärpta krav som påverkar kreditgivningen i en fallande konjunktur, när ekonomin går kraftigt nedåt. Vi inför dock detta i ett läge när svensk ekonomi går mot överhettning och världsekonomin stiger kraftigt – detta återigen i kombination med låga räntor. I den meningen är det bra tajmning att bygga motståndskraft.

Jag återkommer till bilden med rubriken Unikt läge. Detta är den stora utmaningen. Makrotillsynen måste agera och har agerat. Jag tror att vi har agerat något för sent, men vi har i alla fall agerat. Jag tror även att åtgärder måste övervägas även på andra områden, och det mest uppenbara är förstås strukturatgärder på bostadsmarknaden. Det skulle minska risken för att vi får så kallade boom and bust-cykler på bostadsmarknaden och därmed på lånemarknaden. Jag menar därför att det är viktigt att ha en samlad politik.

Låt mig sammanfatta. Ett unikt läge råder. Vi har en mycket kraftig konjunkturuppgång – närmast överhettning i kombination med rekordlåga räntor. Bankernas motståndskraft är tillfredsställande, men risker består, framför allt kopplat till deras mycket omfattande marknadsfinansiering. Hushållens motståndskraft måste stärkas.

Jag tror att det behövs en samlad politik givet det unika läget.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Jag vill tacka för att jag har blivit hitbjuden. Jag tycker att dessa utfrågningar fyller en viktig funktion i arbetet med finansiell stabilitet.

Jag kommer att beröra fyra saker: bankkrishantering, hushållens skulder, huspriser och den svenska statspappersmarknaden.

Riksgäldens roll i stabilitetsarbetet handlar om att hantera kriser på ett effektivt sätt. Det innebär att vi inte ska rädda bankerna med skattebetalarnas medel, utan det är aktieägare och bankens investerare som ska bära risker och kostnader under en period då vi fortfarande ska hålla banken igång, så att man kan fortsätta med de samhällsnyttiga funktionerna.

Den nya krishanteringsordningen kräver en betydande grad av förberedelser och planering, och det är vårt ansvar att se till att detta blir gjort.

I december förra året fattade Riksgälden, som en av de första myndigheterna i världen, beslut om resolutionsplaner för alla svenska institut, 162 stycken. Det är alltså planer för hur bankerna ska kunna hanteras ifall de fallerar. Detta innebär att det finns färdiga planer för varje enskild bank som säger hur vi ska agera om det går åt fanders.

Riksgälden gjorde bedömningen att 10 av de 162 instituten behöver hanteras genom så kallad resolution vid kris. Övriga institut bedöms kunna försättas i konkurs eller gå i likvidation utan att den finansiella stabiliteten hotas.

En viktig del i planeringen är de krav som vi ställer på banker och som ska kunna uppfyllas även i goda tider. Dessa krav säkerställer att det finns tillräckliga resurser för att kunna rekonstruera och driva en bank vidare. Detta innebär att vi utöver de kapitalkrav som inspektionen ställer också kräver att bankerna har en viss typ av kvalitet på skulderna och en viss mängd skulder som går att skriva ned och konvertera till eget kapital, alltså att skulder görs om till aktier. Skuldnedskrivning är det främsta instrument vi har för att säkerställa att skattebetalarna inte ska behöva träda in.

Ramverket är nytt, och man kan fråga sig: Hjälper det att ändra beteendet? Ja, vi kan faktiskt, vid det här laget, mäta att den nya krishanteringen fungerar. Dels kan vi se att regelverket sänker sannolikheten för att en kris ska uppstå, dels ser vi att kostnaden för att hantera en kris, givet att en sådan uppstår, också sjunker. Mer regler och mer kapital kostar, hävdas det, men det är vår bestämda bedömning att nettovinsterna av det nya regelverket är betydande för alla parter.

Klar blir man aldrig. Vi behöver vidareutveckla våra analyser, metoder, planeringar och verktyg. Därutöver behöver resolutionsramverkets barnsjukdomar åtgärdas. Just nu pågår en översyn inom EU, och ett viktigt exempel är de nya förmånsrättsregler som EU just har antagit och som möjliggör för banker att ge ut skulder som prioriteras högre än kapital men lägre än alla andra sorters skulder. Det är viktigt att denna förändring nu skyndsamt kommer in även i svensk rätt. Detta kommer att vara till gagn för bankerna; det blir enklare för dem. Det kommer också att bli mycket enklare för Riksgälden att kunna utföra sitt krishanteringsuppdrag.

Resolutionsplaneringen blir som sagt aldrig färdig. Det finansiella landskapet förändras hela tiden. Vi har ny teknik som kommer, och vi har nya betalningsmedel och nya typer av betalningsströmmar och därmed också nya risker. Vi ser även strukturförändringar.

Jag vill betona vikten av samarbete. Riksgälden är naturligtvis beroende av de andra myndigheter som är representerade här i dag för en lyckad krishantering.

Nu går vi över till hushållssidan. Hushållens skulder utgör, precis som Erik Thedéen sa, den absolut största enskilda stabilitetsrisken. Vi välkomnar därför det som har gjorts och det nya amorteringskrav som planeras. Skuldutvecklingen är fortsatt hög, och ett nytt inslag är en allt snabbare uppgång i blankokrediter. Det kan finnas behov av ytterligare åtgärder framöver.

Vad gäller åtgärder förs ständigt en debatt, och den är viktig. Man pratar mycket om fördelningspolitik, och man tittar på hur olika hushåll och grupper i samhället påverkas. Men det finns en annan fördelningspolitisk dimension som jag gärna skulle vilja lyfta fram och som jag tycker kan vara lite intressant att diskutera.

Jag tänker så här: Amorteringskrav betyder att hushållen själva får behålla pengarna. Dessa läggs i ett tvångssparande, men det är fortfarande hushållens pengar. Om man ändrar ett ränteavdrag, som är ett annat populärt förslag, stannar pengarna i Sverige, stärker statskassan och kan fördelas tillbaka till hushållen eller till annat, alltefter politiska prioriteringar.

Man kan dock åstadkomma samma åtstramning genom en högre ränta, men då tillfaller pengarna bankens ägare och finansiärer, varav en betydande del är utlänningar. Det betyder att resurser försvinner ut ur landet. I det första fallet får hushållen behålla pengarna, i det andra fallet behåller staten pengarna och kan omfördela till hushållen och i det tredje fallet försvinner en hel del av resurserna. Jag tycker att denna diskussion är lite spännande.

Bostadspriserna har dämpats den senaste tiden. Sedan den högsta noteringen i augusti 2017 har exempelvis lägenhetspriserna sjunkit med knappt 10 ½ procent. SEB:s boprisindikator visar en viss fortsatt nedgång. Dämpningen är inte förvånande, precis som Erik Thedéen konstaterade, givet den snabba och långvariga uppgång som vi har sett. Denna avmattning bidrar förhoppningsvis till att dämpa skuldutvecklingen.

Utvecklingen av huspriserna de senaste 20–30 åren kan ganska väl förklaras av stigande disponibelinkomster, kontinuerligt fallande räntor, stigande sysselsättning och demografiska faktorer. Men om man tar avstamp i Konjunkturinstitutets långsiktiga scenario framöver kommer utvecklingen, så som KI ser det, av disponibelinkomst, ränta och sysselsättning de kommande decennierna att stödja bara en ytterst måttlig genomsnittlig uppgång i reala huspriser, helt i kontrast till de senaste 20 åren.

Till detta kan det komma mer kortsiktiga svängningar i huspriserna på både 10 och 15 procent. Varför berättar jag detta? Jo, därför att det innebär att även ett normalt konjunkturförlopp framöver kan vara förenligt med en situation med fallande huspriser.

Höga bostadspriser driver både konsumtion och investeringar. Vi kan titta på det högra diagrammet i den bild som nu visas. Bostadsinvesteringarna ligger på en hög nivå, men det finns tecken på en kommande avmattning. Antalet bygglov och påbörjade bostäder har fallit under hösten, och detta kan påverka

bostadsinvesteringarna på sikt. Om vi skulle få en mycket kraftig och långdragen nedgång av bostadspriserna skulle det därmed kunna utgöra en risk.

Då går jag över till statspappersmarknaden. Svensk ekonomi är stark och genererar för närvarande stora överskott. Därtill är vi i den lyckliga situationen att statsskulden är liten redan i utgångsläget. Utöver detta köper Riksbanken upp stora volymer i penningpolitiskt syfte, och dessutom har vi nya regleringar. Riksbanken har köpt ungefär 46 procent av den utestående stocken av obligationer.

Dessa faktorer bidrar till en försämrad likviditet på statspappersmarknaden. Bilden på skärmen visar ett mått på brist på statsobligationer på marknaden, och ju större brist, desto sämre fungerande marknad.

Riksgälden har till uppgift att främja marknadens funktionssätt och infrastruktur, men vi kan bara påverka likviditeten indirekt. Vi har små möjligheter att påverka den direkt. Den del av obligationsstocken som nu handlas på marknaden har minskat som en direkt följd av Riksbankens köp, lägre lånebehov och en ny uppsättning regler. Internationella investerare har också tydligt minskat sina innehav av svenska statspapper sedan 2015, och en bred investerarbas är viktig eftersom framtida lånebehov kan komma att uppstå.

Risken med en låg och sämre likviditet är att investerare och återförsäljare lämnar den svenska marknaden. Det är lätt att stänga av och montera ned en verksamhet, men det är betydligt svårare och mer tidskrävande att bygga upp och starta om. Ur ett statsfinansiellt perspektiv och ett stabilitetsperspektiv är det viktigt med en väl fungerande statspappersmarknad.

Stefan Ingves, Riksbanken: Också från min sida vill jag ge ett stort tack för att jag åter fått möjlighet att prata här i dag om finansiell stabilitet och en del av de utmaningar som vi ställs inför. Ämnet är i och för sig detsamma, så det är kanske inte direkt något revolutionerande som jag kommer att säga.

Den främsta risk som vi ser i dagsläget är hushållens höga och växande skuldsättning. Detta har pågått under lång tid, och det är skäl nog för att se till att vi bromsar skuldsättningsökningen på ett eller annat sätt.

Vad vi egentligen är ute efter är att skapa något som liknar den röda kurvan i den graf som jag nu visar. Där ser man både hushållens och företagens ökande skuldsättning i den svenska ekonomin. Grafen är en illustration, och det vi alla önskar åstadkomma är den röda linjen. Tyvärr brukar det, när sådana här saker fortsätter för länge, bli den blå streckade linjen.

Den blå streckade linjen fångar det som sker om skulderna blir för stora och det sedan går åt andra hållet. Det brukar leda till en allmänt svag ekonomisk utveckling där både hushållen och den allmänna ekonomin far illa. Det tar många år att gräva sig ur den grop som man då hamnar i, och detta är något som vi helst vill undvika. Av det skälet är det angeläget att vi hanterar dessa frågor, vilket också föregående talare har påpekat.

Vi har pratat om dessa saker i många år. Vi tycker precis som vi har hört här tidigare att det är rätt, riktigt och bra med ett skärpt amorteringskrav. Vi

kan alltid diskutera tidpunkten för när det ska införas. Med facit i hand delar jag Erik Thedéens synpunkt att det säkert hade varit bättre om det hade skett något tidigare. Men nu finns det här, och det är bra i sig.

Vi tror att många av de åtgärder som vi pratar om när vi resonerar om finansiell stabilitet inte alltid är det enda saliggörande när det gäller att hantera svensk bostadsmarknad. Det är som att lägga ett plåster i ena hörnet, för bostadsmarknaden i vid mening behöver fungera bättre. Det innebär att det finns en lång rad andra frågor och frågeställningar som ökar utbudet av bostäder och som på ett eller annat sätt också gör det något dyrare att bo.

Inom bostadspolitikens område innebär detta bland annat att det inte är orimligt att man funderar kring skatteregler, till exempel kapitalvinster, fastighetsskatt och ränteavdrag. Allt detta är frågeställningar som ligger utanför mitt ämnesområde och det som Riksbanken sysslar med, men det är inte några nyheter när det gäller att beskriva och prata om hur det ser ut på den svenska bostadsmarknaden.

Vi tycker att det är viktigt att man har ett regelverk som är sådant att Finansinspektionen har möjlighet att agera snabbt när man ser att saker och ting drar iväg åt ett håll som inte är önskvärt.

Låt mig, när det gäller den bild jag nu visar, till sist slå ett slag för en hjärtefråga för oss. Vi har i dag inte bra data för hushållens tillgångar. Det är ett bekymmer när vi diskuterar dessa frågor. Det är ett långsiktigt projekt – det tar många år att göra något sådant och sätta detta i sjön – men det är angeläget att vi får bättre data för att kunna analysera hur hushållen egentligen har det. Då behöver vi ordentliga tillgångsdata, vilket vi inte har i dagsläget.

Det svenska banksystemet är, som har konstaterats här tidigare, stort och sårbart. Det blir alltmer exponerat mot fastigheter. Om man tittar på den bild jag nu visar – ”pajen” för 2017 – har 81 procent av bankernas utlåning fastigheter, kommersiella fastigheter eller bostäder som säkerhet på ett eller annat sätt.

I det svenska systemet har vi mer eller mindre lyckats med konststycket att göra om det vi kallar affärsbanker till bolånebanker. Detta innebär att vi när bolån och utlåningen till fastigheter är väldigt stora har att leva med de risker som följer av detta.

Bankerna är stora och beroende av utlandsfinansiering. De har stora löptidsobalanser på den svenska bolånemarknaden. Precis som Erik Thedéen sa är i och för sig löptidsomvandling en del av bankverksamheten, och så kommer det alltid att vara. Det kan ändå vara värt att vi påminner oss om följande: De säkerställda obligationer som backar bolåneutlåningen har i genomsnitt en löptid på ungefär 3 år, medan utlåningen till bostäder kan vara vad som helst mellan 30 och 50 år, i vissa fall mer. Detta innebär att det finns en stor löptidsobalans här, vilket naturligtvis ökar risken i systemet.

Bankerna är nära sammanlänkade, för de äger i rätt stor utsträckning varandras bostadsobligationer. Detta innebär att systemet i sin helhet är såbart. Därutöver har vi i dagsläget en mycket stor andel lån till rörlig ränta, vilket innebär att hushållssektorn sannolikt är förhållandevis räntekänslig jämfört

med hur det har sett ut tidigare. Detta kommer naturligtvis att påverka hushållen den dag räntorna stiger.

Ytterligare en fråga som är en hjärtefråga för oss på Riksbanken är likviditet – hur mycket likvida tillgångar bankerna håller. Vi tycker att det är viktigt med en hög grad av självförsäkring hos bankerna, så att Riksbanken förblir lender of last resort, inte lender of first resort.

Vi har den uppfattningen att svenska banker, utöver krav på likviditet i dollar och euro, behöver ha krav på likviditet också i det vi kallar alla väsentliga valutor. Det innebär norska kronor, danska kronor, svenska kronor och pund. Detta har att göra med staplarna på den bild jag nu visar, vilka är lite krångliga att beskriva. Där ser man att det under sommaren 2017 fanns banker som hade en likviditetstäckningsgrad, som detta mäts i, på 10 procent.

Det innebär, om man förenklar beskrivningen, att man hade en likviditet i svenska kronor på tre dagar. Vi tycker att det är för lite.

Låt mig raskt gå vidare till helt andra frågor som jag vill beröra.

Det första jag ska nämna några ord om är Nordeas flytt till Finland. Det innebär kort och gott att Nordea blir en del av bankunionen. Bankunionen har tre delar: gemensam tillsyn, resolution och insättningsgarantin. I dagsläget finns en gemensam tillsyn och ett resolutionsramverk för Europa. Däremot finns ingen gemensam europeisk insättningsgaranti.

Det här innebär först och främst att Sverige naturligtvis har något mindre att säga till om jämfört med tidigare. Men oberoende detta faller hela ansvaret för att hantera den här frågan på Finland om det skulle uppstå en kris i någon form i närtid. Då vill det till att Finland har den ekonomiska kapaciteten att hantera frågan. Ur svenskt perspektiv är det i sammanhanget viktigt att kapital- och likviditetskraven inte sänks som en konsekvens av flytten.

Låt oss titta på den högra figuren på bilden jag visar. Om bankunionen utvecklas väl i den meningen att vi får såväl en europeisk tillsyn som ett europeiskt resolutionsramverk som lever och en europeisk insättarförsäkring kommer Sverige i det långa loppet i något läge att ställas inför frågan om det inte är rimligt att Sverige går med i bankunionen. Av detta skäl tycker jag att det är bra att man utreder frågan. För egen del tror jag att det långsiktigt är svårt att stå utanför. Jag har svårt att se vad vinsterna består i om man väljer att göra det.

Jag går raskt vidare och väcker två helt andra frågeställningar som är strukturellt viktiga men som kanske inte har att göra med finansiell stabilitet just i dagsläget. Det har att göra med framtiden, och jag tar upp det här ur ett centralbanksperspektiv.

Jag visar här en graf över bruket av sedlar och mynt i Sverige. Man kan se att sedan 2008 har sedel- och myntmängden fallit med ungefär 50 procent. Det här går väldigt fort i dagsläget. Man ska komma ihåg att centralbanken en gång i tiden skapades för att förse allmänheten med pengar, i form av sedlar och mynt, som inte har någon kreditrisk och som har ett högt förtroende. Riksbanken fick ett sedelmonopol 1904.

När det gäller betalningssystem och hantering av betalningar – kort och gott innehav av pengar – ställs vi inför en lång rad frågor som är av ungefär samma natur som man hade under senare delen av 1800-talet. Vi har tagit systemen för självklara, men den tekniska utvecklingen är sådan att det ingalunda är självklart hur dessa system ska se ut i framtiden. Detta är inte på något sätt en stabilitetsrisk i dagsläget, men det är frågor och frågeställningar som inte kommer att försvinna under de närmaste åren. Snarare kommer de att accelerera.

En del av Riksbankens arbete i detta sammanhang är att ha någon form av helhetssyn vad gäller betalningssystem och pengar och hur pengar ska se ut. Av det skälet tittar vi för närvarande på om man rimligen kan möta utvecklingen med någon form av elektroniska pengar, som även allmänheten kan innehå. Detta ställer rimligtvis så småningom krav på förändringar i lagstiftningen. Vi får se hur det ska gå till. Som jag sa är det här i stort sett samma frågeställningar som fanns för ungefär hundra år sedan när Riksbanken fick sedelmonopol.

Grafen till höger på bilden visar vad som hände 1904. Under senare delen av 1800-talet hade vi ett stort antal olika slags banksedlar som cirkulerade parallellt med riksbankssedlar. Sedan försvann alla banksedlar, och kvar fanns enbart riksbankssedlar, och så har vi haft det de senaste hundra åren. Vi ställs därför naturligtvis inför frågan hur vi ska göra i framtiden.

Med den tekniska utvecklingen uppstår i dagsläget vad vi kallar virtuella tillgångar eller kryptovalutor. Under den senaste tiden har det varit ett stort fokus på bitcoin. Låt mig betona att bitcoin kallas kryptovaluta, men man ska vara medveten om att det inte är någon valuta. Bitcoin är inte pengar.

Vad är då pengar? Pengar är något man kan använda som betalningsmedel, något som är en räkneenhet och något som är en värdebevarare. Det är det här vi på centralbanken har sysslat med och även fortsättningsvis sysslar med. Det var därför centralbanken kom till en gång i världen.

Bitcoin är snarare något som kan jämföras med handel av frimärken, medaljer och tulpanlökar. Det utövas ingen som helst tillsyn över hur denna handel går till. Det innebär att man köper och säljer helt och hållet på egen risk, om man ger sig in på den marknaden.

Däremot innebär den tekniska utvecklingen att när man i dagsläget förhållandevis enkelt kan skapa nya typer av handelsmönster och sådana virtuella produkter som andra kallar pengar fastän det inte är pengar ställs vi i centralbanken naturligtvis inför en lång rad såväl svåra som spännande och intressanta frågeställningar, som är sådana att vi också i fortsättningen tillhandahåller ett stabilt betalningssystem och penningvärde.

I detta avseende kommer centralbankerna framgent att befinna sig i ett slags konkurrens med den privata sektorn. Om vi sköter detta bra fortsätter man att handla och använda riksbankspengar. Om vi inte sköter det hela bra försvinner allting någon annanstans.

Detta är som sagt inte stabilitetsfrågor i dagsläget, men det är stabilitetsfrågor som ligger runt hörnet och som är väl värda att använda tid till för att fundera omkring hur vi ska ha det i framtiden. Jag är övertygad om att detta

också så småningom kommer att bli frågeställningar som i en eller annan form behöver passera riksdagen.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Herr ordförande! Jag vill passa på att tacka alla de tre föregående talarna för väldigt intressanta genomgångar. Att vi har tre mycket väl fungerande myndigheter med hög expertis som hela tiden samarbetar med varandra är en viktig faktor för den finansiella stabiliteten. Jag vill även tacka för möjligheten att få komma hit i dag och tillsammans med myndighetscheferna tala om finansiell stabilitet. Vid den förra utfrågningen sa jag – och jag säger det gärna igen – att finansiell stabilitet är en ständigt högaktuell fråga, och jag tycker att det är välmotiverat med regelbundna utfrågningar i ämnet. Så än en gång: Stort tack för detta!

Finansiell stabilitet har många olika aspekter som kan diskuteras. Jag ska inte repetera vad de tre tidigare talarna har sagt utan mer ge en bild av regeringens arbete och regeringens syn på några viktiga områden.

Först tänker jag gå igenom det förstärkta amorteringskravet och hushållens skuldsättning. Den andra saken jag vill ta upp är det arbete på finansmarknadsområdet som pågår inom EU och hur detta arbete utvecklas. Jag kan redan nu avslöja att mycket är på gång där. Jag tänker även säga några ord om långsiktiga och globala risker för det finansiella systemet. Avslutningsvis blir det också något om arbetet inom Finansiella stabilitetsrådet.

Innan jag går in på den finansiella stabiliteten i sig vill jag säga att det just nu är mycket goda tider i svensk ekonomi. Konsumtion, investeringar och export ökar starkt. Prognoser tyder på en fortsatt god utveckling för svensk ekonomi. Det ska vi vara glada över, men vi kan också konstatera att allt tyder på att vi innan mandatperioden är slut kommer att nå den lägsta statsskulden vi har haft sedan 1970-talet.

Det här gör att Sverige också står väl rustat att klara störningar i den globala finansiella utvecklingen. Vi har helt enkelt skapat en buffert i den offentliga ekonomi som matchar den buffert som nu håller på att byggas upp i hushållen och som också byggs upp i bankerna.

Även ekonomin i omvärlden går bra just nu. I exempelvis euroområdet förväntas tillväxten bli den högsta på tio år, och Världsbanken säger i sin senaste prognos att världsekonomin i år väntas växa i den snabbaste takten sedan finanskrisen.

Men samtidigt som vi kan glädjas över att ekonomin går bra i Sverige behöver vi fortsatt vara vaksamma på risker och obalanser som kan byggas upp och som i förlängningen faktiskt hotar den finansiella stabiliteten och den makroekonomiska utvecklingen.

Det är just för att upptäcka och också kunna motverka sådana risker och obalanser som vi i stor politisk samsyn har byggt upp makrotillsynen i Sverige. Stegen som har tagits har varit viktiga, inte minst att utse Finansinspektionen till ansvarig myndighet och nu senast fatta beslut om en ny lag som ger Fi-

nansinspektionen möjlighet att efter regeringens godkännande vidta olika åtgärder för en hållbar kreditgivning till hushåll och företag. Tidigare fanns detta lagutrymme bara för amorteringskravet.

Det här ökar beredskapen för att vid behov kunna införa olika typer av åtgärder. Detta är viktigt i ett läge där vi bedömer att hushållens skulder är på en hög nivå och där det finns betydande risker kopplade till skuldsättningen och utvecklingen på bostadsmarknaden.

Vi är inte ensamma om denna bedömning. Finansinspektionen, Riksgälden och Riksbanken har också noterat dessa risker, vilket vi såg i deras presentationer. Även internationella organ och institutioner, såsom Internationella valutafonden, OECD, EU-kommissionen och Europeiska systemrisknämnden, pekar på dessa faktorer. Därför är det förstärkta amorteringskravet en viktig strukturell åtgärd för att stärka hushållens motståndskraft. Kravet kommer att genomföras i en tid – vilket jag också nämnde inledningsvis – när tillväxten i svensk ekonomi är hög.

När beslutet fattades i regeringen om medgivande till Finansinspektionens förslag hade bostadspriserna ökat med 30 procent på tre år. Därefter har, som alla har kunnat notera, bostadspriserna fallit tillbaka något, men det ska enligt vår uppfattning ses i ljuset av den stora prisuppgång som har skett under flera års tid. Efter en lång period av hög prisuppgång är det inte märkligt att en period av stabilisering kommer.

Debatten om det förstärkta amorteringskravets för- och nackdelar har varit livlig under hösten, som säkert även ni har noterat. Till viss del är det kopplat till höstens utveckling på bostadsmarknaden. Jag vill därför ta tillfället i akt att också sammanfatta regeringens analys av det förstärkta amorteringskravet, som ledde till att vi sa ja till Finansinspektionens förslag.

Det förstärkta amorteringskravet innebär att vissa nya bolånetagare med höga bolån i förhållande till inkomsten kommer att behöva amortera mer än vad de annars skulle ha gjort. Det här bidrar enligt regeringens syn till en sundare amorteringskultur än vad vi har haft i Sverige på senare år. Kravet reducerar de risker som är förknippade med hushållens höga och stigande skulder i förhållande till inkomsten, och det ökar sammantaget motståndskraften mot makroekonomiska störningar.

Förstärkningen blir ett steg i rätt riktning – att återgå till en mer långsiktigt hållbar amorteringskultur, vilket också skulle göra oss mer lika många andra länder. Det är viktigt att se att Sverige har varit en utstickare internationellt sett när det gäller amorteringskulturen.

Regeringens och Finansdepartementets bedömningar och beräkningar av hur stora effekter det nya kravet får skiljer sig egentligen inte nämnvärt från de beräkningar som Finansinspektionen har presenterat. Det handlar om ett prisfall på mellan 1 och 7 procent, med högst sannolikhet att vi hamnar i den nedre delen av intervallet. Vi ska dock vara ärliga med att dessa beräkningar inte är exakt vetenskap. Många faktorer påverkar bostadsprisutvecklingen.

Det finns sannolikt flera skäl till den senaste utvecklingen på bostadsmarknaden, och i vilken utsträckning det beror på det förstärkta amorteringskravet går det än så länge inte att uttala sig om.

Ett argument som har hörts mot det nya kravet är att det kan få negativa effekter för rörligheten på bostadsmarknaden. Men regeringens bedömning, i likhet med Finansinspektionens, är att sådana effekter är begränsade och att de också är betydligt mindre än effekterna av det ursprungliga amorteringskravet som infördes 2016.

Det är viktigt att ha med sig detta perspektiv. Det skärpta amorteringskravet är en väsentligt mycket mindre åtgärd än det redan införda amorteringskravet. Det omfattade majoriteten av alla nya bolån när det infördes 2016, men det förstärkta amorteringskravet omfattar bara runt 15 procent av nya bolånetagare.

Regeringen har också agerat på annat sätt för att motverka eventuella negativa effekter på rörligheten och har försökt att införa reformer för att öka rörligheten på bostadsmarknaden inom ramen för det 22-punktsprogram som vi har arbetat utifrån. Där har vi tillfälligt slopat taket på uppskovsbeloppet. Det gör att hushåll som säljer en bostad med vinst kan skjuta upp beskattningen av kapitalvinst utan begränsning. I samband med detta ändrades även beräkningen av uppskovsbeloppets storlek för dem som köper en billigare bostad.

En annan fråga som har kommit upp är hur kraven kan påverka nybyggnationen. Många nya bostäder byggdes under 2017, och det ska vi vara glada över. Men det är klart att kommande byggprojekt kan påverkas i någon utsträckning av den långsiktiga utvecklingen av bostadspriserna. Som jag nämnde tidigare har bostadspriserna sjunkit något under hösten, men sett under en längre tidsperiod har det snarast varit en kraftig ökning.

Att det finns flera skäl till den senaste utvecklingen med en mer avvaktande marknad tål att upprepas. Regeringen har bedömt att det förstärkta amorteringskravets effekter på bostadspriserna är begränsade och bedömer därmed att kravet inte förväntas få någon större påverkan på nybyggnationen.

Man ska komma ihåg att det nya kravet ännu inte har införts, vilket ibland kanske glöms bort i debatten. Och som jag nämnde kommer kravet bara att påverka ungefär 15 procent av nya bolånetagare. Därutöver finns det dessutom en möjlighet för bankerna att göra undantag för lån till nyproducerade bostäder under bostadens första fem år. Det nya kravet väntas enligt regeringens bedömningar bara få små effekter på den ekonomiska aktiviteten och de offentliga finanserna.

Regeringen har också granskat fördelningseffekter av det förstärkta amorteringskravet och hur olika grupper av hushåll påverkas av kravet, bland annat utifrån hushållstyp, ålder, region och inkomst. Finansdepartementets bedömning visar att hushåll i storstäder, hushåll i grupper med högre inkomst och hushåll med en vuxen berörs mer av det nya kravet än andra. När man ser på kreditmarknaden är det här logiskt, eftersom dessa hushåll ju har högre lån i förhållande till sin inkomst än andra när de köper bostad.

Det är alltså inte, som det ibland har förts fram i debatten, främst unga med lägre inkomster eller nyanlända som berörs av det förstärkta amorteringskravet. Skälet till detta är att dessa grupper inte har de ekonomiska förutsättningar som banker kräver för att bevilja bolån som annars skulle bli stora i förhållande till deras inkomst.

Dessa resultat överensstämmer också väl med vad Finansinspektionen har presenterat i frågan.

Regeringen har även gjort en politisk bedömning och sett om det finns andra politiska åtgärder som skulle kunna få motsvarande effekt som det förstärkta amorteringskravet, men vi har kunnat konstatera att det inte finns politiska förutsättningar i dagens riksdag att vidta sådana åtgärder. Därför ser vi det som viktigt att nu ta steget med en förstärkning av amorteringskravet.

Bakom beslutsprocessen för det förstärkta amorteringskravet ligger den modell som vi i bred politisk samsyn har valt för vissa makrotillsynsverktyg. Det innebär att Finansinspektionen är den ansvariga makrotillsynsmyndigheten. Den fattar ett slutgiltigt beslut om införandet av ett verktyg efter regeringens medgivande. Jag tycker att det är viktigt att en bred majoritet i riksdagen har ställt sig bakom denna modell. Jag förstår att vi har olika roller att spela, särskilt under ett valår, men jag vill påpeka att vissa frågor inte bör vara föremål för politisering. De är helt enkelt för viktiga om man ser långsiktigt i svensk ekonomi.

Jag lämnar därmed frågan om amorteringskrav, makrotillsyn och hushållens skuldsättning och går i stället utanför landets gränser för att tala om det arbete som nu pågår på EU-nivå.

Som jag inledningsvis konstaterade pågår just nu väldigt mycket. Det har att göra med att vi fortfarande befinner oss i sviterna efter den globala finanskrisen och de regleringsalternativ som har tagits fram sedan dess. Kommissionens och EU-parlamentets mandatperiod går också mot sitt slut. Det gör att våren som ligger framför oss i praktiken utgör det sista tillfället att presentera förslag som man vill förverkliga före parlamentsvalet 2019.

Något annat vi måste förhålla oss till i allt större utsträckning är konsekvenserna av att Storbritannien har valt att lämna unionen och hur ett samarbete inom ett framtida EU ska se ut.

Ett första och för finansiell stabilitet viktigt område där detta verkligen märks är förslaget om att delvis stöpa om de europeiska tillsynsmyndigheterna på finansmarknadsområdet. Ett omfattande förslag har tagits fram som, om det blir verklighet, skulle innebära utökad direkttillsyn på EU-nivå, nya befogenheter att styra över nationella tillsynsmyndigheter och ett minskat inflytande för samma nationella tillsynsmyndigheter i det gemensamma beslutande organet.

Regeringen och flera andra medlemsstater är kritiska till många delar av detta förslag. Jag skulle kunna tala väldigt mycket om denna fråga, men jag vill bara här och nu säga att detta är ett tydligt exempel på att arbetet med finansiell stabilitet och tillsyn inom EU kommer att pågå och kommer att innebära förändringar framöver.

Ytterligare ett exempel, som har ännu närmare koppling till finansiell stabilitet, är såklart slutförandet av bankunionen. Det här rör i huvudsak euroländerna, men många regelverk är gemensamma och påverkar därför också oss som inte har euron som valuta. Ett tydligt sådant exempel är krishanteringsramverket, BRRD, som ju i grund och botten fungerar på exakt samma sätt oavsett om man är med i bankunionen eller inte.

Ett annat exempel är det som vi internt brukar kalla bankpaketet, alltså den pågående förhandlingen om revideringar av både kapitaltäckning och krishanteringsreglerna. Trots att det handlar om regler som berör hela EU ses det också som en del av slutförandet av bankunionen. I denna förhandling har regeringen drivit ståndpunkten att det är viktigt att fortsatt ha en nationell flexibilitet. Det är något som regeringen håller med Finansinspektionen om; vi behöver ha möjligheter att anpassa kraven till nationella egenskaper.

Reformen handlar ju om att i större utsträckning skapa en större enhetlighet för bankunionsländerna, och det kommer med stor sannolikhet att innebära att även vi behöver göra vissa förändringar i hur vi exempelvis sätter kapitalkrav. Regeringens ambition är dock tydlig: Vi vill inte sänka kapitalkraven i den svenska ekonomin.

Att vissa förändringar kommer att ske när det gäller kapitaltäckningen handlar inte bara om bankpaketet utan också om den slutliga överenskommelsen i Baselkommittén. Här ska vi ha i åtanke att den nya standarden ska efter beslutet omvandlas till EU-rätt innan den börjar gälla för oss. Det är ännu inte känt exakt när eller hur EU-kommissionen kommer att gå vidare med genomförandet av dessa överenskommelser inom EU. Men av erfarenhet och när man inkluderar tid för kommissionen att ta fram ett förslag, för förhandling och för den svenska lagstiftningsprocessen, står det klart att detta nog kommer att ligga en bit fram i tiden.

Regeringen håller också med om det som riksgäldsdirektören nämnde i sitt anförande om vikten av att inte enbart ha stränga kapitalkrav utan också en väl fungerande krishantering om något allvarligt trots allt skulle inträffa i svensk ekonomi. Som ett ytterligare steg i den processen kommer vi i regeringen att remittera en promemoria där vi skapar den nya efterställda skuldklass som ska användas för att fylla stora delar av MRL. Förhoppningsvis kan detta bidra till att ytterligare ta ett steg mot ett nytt system för bankkrishantering.

Som ni hör är det många bitar som just nu rör på sig samtidigt. Vi behöver även framöver behålla fokus på helheten och se hur dessa olika regelverk samspelar med varandra.

Mot bakgrund av allt detta vill jag, innan jag går in i den avslutande delen av mitt anförande, också poängtera vikten av att vi gör en förutsättningslös analys av bankunionen och vilka för- och nackdelar som ett eventuellt svenskt deltagande i den skulle medföra. Strax före årsskiftet tillsatte vi en utredning för detta, och den kommer att verka under de kommande åren. Det är naturligtvis viktigt att det blir ett gediget arbete, och vi kommer att med stort intresse så småningom ta del av resultaten av denna utredning.

Jag vill också säga några ord om övergripande risker. Klimatriskerna är något som har kommit högre och högre upp på den internationella agendan när det gäller riskhantering. World Economic Forum har till exempel i sin *Global Risks Report* från 2017 frågat aktörer inom finansbranschen hur de ser på riskerna framöver.

Tre av de fem huvudsakliga riskerna kopplas där till klimatförändringen. Man talar om direkta risker, det vill säga risker där klimatet direkt påverkar ekonomin. Det handlar också om omställningsrisker och risken att man blir kvar med strandade tillgångar, att investeringar helt enkelt inte bär sig i den nya utvecklingen. Man talar dessutom om stämningrisker och att företag kan bli betalningsskyldiga för de skador de har orsakat.

Även här ligger Sverige långt fram och är väl rustat. Regeringen har bland annat gett Finansinspektionen ett antal uppdrag på området, och Finansinspektionen inkluderar nu klimatrisker i sin riskbedömning. Vi har vidare en översyn av AP-fonderna, premiepensionssystemet och obligationsmarknaden för att se till att vi ligger i fas med att hantera klimatriskerna.

Avslutningsvis vill jag även säga något kort om arbetet i Finansiella stabilitetsrådet, där jag sitter som ordförande och där även Riksbanken, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret ingår. Här fortsätter vi arbetet med scenarioövningar, då vi hanterar kriser. Det är ett viktigt arbete som jag ser framför mig att vi måste fortsätta över tid, tillsammans med arbetet att ta hand om och omsätta de lärdomar som vi drar av övningarna och överföra dem till praktiskt kunnande.

Jag tycker att stabilitetsrådet har ett stort värde i att hela tiden se till att finansiell stabilitet hamnar högt på agendan.

Jag vill härmed avsluta mitt anförande med att än en gång tacka för både ett bra initiativ från utskottet och inbjudan att få komma hit och tala. Finansiell stabilitet är ett politikområde under framväxt, och det kommer inte minst nästa talare att belysa ytterligare. Jag ser fram emot era frågor och hoppas på en bra och givande diskussion.

Ordföranden: Då går ordet till Ingvar Mattson. Ingvar är riksrevisor, och Riksrevisionen har en aktuell granskning av makrotillsynen och myndigheternas samverkan kring finansiell stabilitet.

Ingvar Mattson, Riksrevisionen: Tack för inbjudan! Det är jätteroligt att få tillfälle att presentera vår alldeles färsk rapport om makrotillsynen.

Makrotillsynen är ett nytt och spännande område, och jag vet att utskottet i spåren av finanskrisen har jobbat med frågan i flera varv. Krisen ledde till den viktiga lärdomen att man i tillsynsarbetet inte bara ska fokusera på enskilda banker, försäkringsbolag och institut utan också på hela det finansiella systemet. Det här är inte bara en svensk utan även en internationell fråga. Sverige är en av flera medspelare inom Europeiska unionen som har utvecklat tankar och regelverk kring makrotillsynen.

År 2014 landade det hela i att regeringen gav Finansinspektionen ett särskilt uppdrag att ansvara för de verktyg som finns för makrotillsynen. Precis som tidigare har sagts är detta ett nytt och viktigt område som samtidigt också är under förändring. När vi har granskat detta har vi tyckt att det har varit en angelägen fråga, men vi har också varit medvetna om att vi har skjutit mot ett rörligt mål.

Den allra senaste förändring som nu har skett – den lagändring som riksdagen beslutade om före jul – har inte ens hunnit träda i kraft. Trots att revision ska vara bakåtblickande och titta på utfall av verksamheter – det är naturligtvis svårt att tala om utfall när det gäller rörliga mål – tyckte vi ändå att området var så pass viktigt att vi ville göra en granskning. Målet med granskningen är att kunna bidra till att utveckla området framåt.

Vilka källor har vi då utgått från i vår granskning? Makrotillsynen ska ju ses först i ljuset av riksdagens mål för finansmarknadsområdet. Detta mål säger att det finansiella systemet ska vara stabilt. Inom ramen för detta mål har regeringen formulerat uppdraget till Finansinspektionen, som är den andra viktiga källan för makrotillsynen och startpunkt för vår granskning. Syftet är att stabilisera kreditmarknaden med beaktande av åtgärdernas effekt på den ekonomiska utvecklingen.

Den bild som jag nu visar är ett försök att illustrera makrotillsynen. Bilden visar två saker: Den ena är helt okontroversiell, tror jag. Makrotillsynen är bara en pusselbit. Naturligtvis har penningpolitik och finanspolitik generellt sett stor betydelse för den finansiella stabiliteten. Inom den finansiella stabiliseringspolitiken finns annat än makrotillsynen och mikrotillsynen.

Men inte nog med det: Med referenser till strukturella förändringar för bostadsmarknaden har det redan påpekats att det finns en rad andra relevanta politikområden samt en mängd regleringar som på olika sätt påverkar finansiell stabilitet. Den delen av figuren tror jag som sagt är helt okontroversiell.

Det andra som figuren illustrerar, vilket jag ska återkomma till lite senare, handlar om huruvida makrotillsynen stannar inom ramen för det som vi traditionellt tänker oss i finansiell stabiliseringspolitik, nämligen att den ska leda till det som riksdagen stadgar i sitt mål om finansiell stabilitet. Eller finns det också inom makrotillsynen ett annat mål som ligger vid sidan om och som har med konjunkturpolitiken att göra?

Den skulle då kunna motivera åtgärder från Finansinspektionen inom ramen för makrotillsynen som bara på lite sikt har till syfte att stabilisera de finansiella marknaderna. Redan på ett tidigt stadium skulle de dock kunna användas då man ser obalanser i makroekonomin. Detta är mer kontroversiellt. Jag ska senare återkomma till varför vi har valt att lyfta fram frågan huruvida det också finns ytterligare ett mål för makrotillsynen.

Bilden jag nu visar är ytterligare ett sätt att illustrera makrotillsynen. Den illustrerar den poäng jag redan har gjort, nämligen att den traditionella mikrotillsynen eller tillsynen av finansiella institut har varit inriktad på specifika institut, medan makrotillsynen tar fasta på det som på bilden är inramat med en röd ring – marknadsmisslyckanden som ger systemrisk.

Vad är det då för frågor vi har ställt när vi har gjort granskningen? Jo, vi har tittat på syftet med och målen för makrotillsynen, och vi har utgått från riksdagens mål på finansmarknadsområdet.

Den andra frågan har gällt Finansinspektionens strategi för makrotillsynen och de instrument som finns för det ändamålet. Har de använts transparent och effektivt för att bidra till målen?

Den tredje frågan har med samverkan att göra. Något som redan har sagts flera gånger härifrån podiet i dag – och som är en uppenbar aspekt av makrotillsynen – är att det krävs samverkan mellan flera olika myndigheter. Hur har då den samverkan fungerat?

Som revisionsmyndighet har vi att försöka hitta bedömningsgrunder som vi utgår från. Det innebär alltså att en revision görs mot något slags normverk. Vi som revisorer ska inte vara normativa. I vanliga fall går det lätt att hitta denna typ av bedömningsgrund; man går till riksdagstrycket för att hitta vilka avsikter riksdagen har haft med en reform.

I detta fall har vi valt att använda Europeiska systemrisknämndens rekommendationer som bedömningsgrund. Det är inget självklart val, men vi tycker att vi kan berättiga det. Dessa rekommendationer är i och för sig inte rättsligt bindande, men Sverige har att antingen följa rekommendationerna eller förklara varför man inte följer dem. När det gäller samverkan mellan myndigheterna har vi förstås utgått från rent svenska regelverk om hur detta är tänkt att fungera.

Vad har vi då kommit fram till? Ja, den viktigaste slutsatsen är att makrotillsynen på det hela taget har sjösatts på det sätt som det var tänkt. Man följer i alla väsentliga avseenden de rekommendationer som Systemrisknämnden har utfärdat. Det är viktigt att komma ihåg, för nu kommer jag bara att tala om de avvikelser som finns. Huvudslutsatsen är dock alltså att detta rullar på ungefär som det är tänkt och i enlighet med ESRB:s rekommendationer.

Vad är det då för avvikelser vi har sett, och vad är det för rekommendationer vi lämnar som avser att bidra till en fortsatt ökad mognad inom ramen för makrotillsynen? Jo, vi lämnar några rekommendationer till regeringen och andra till Finansinspektionen.

Vi vill inledningsvis uppmana regeringen att ytterligare förtydliga målet för makrotillsynen. Efter att ha gått igenom alla de styrdokument som finns – med start i riksdagens beslutade mål men också i regleringsbrev, uppdraget såsom det är beskrivet i instruktion samt hur Finansinspektionen själv formulerar mål och uppdrag – tycker vi oss kunna se en viss oklarhet.

I sin yttersta konsekvens kan denna oklarhet leda till en svårighet för Finansinspektionen att avväga mål som har att göra med huruvida man helt ska fokusera på finansiell stabilitet eller också, som ett likvärdigt mål, titta på hur kreditmarknaderna fungerar och huruvida det finns anledning att ta in makroekonomiska obalanser.

Den andra rekommendationen vi lämnar till regeringen har att göra med det som finansmarknadsministern just kommenterade, nämligen att regeringen inom ramen för samverkan vid vissa tillfällen ska lämna medgivande för de

åtgärder som Finansinspektionen föreslår att den ska vidta. Där har vi noterat – och det har noterats mycket även i debatt och medier – att regeringen bara har meddelat beslut och inte visat de underlag som finns och som regeringen har tagit fram innan den lämnat sitt medgivande.

Här säger ESRB:s rekommendationer att man ska sträva mot transparens, och med tanke på att Sverige också brukar framhålla vikten av öppenhet menar vi att det finns ett värde i att även dessa analyser i framtiden offentliggörs i samband med att man lämnar medgivande.

Vad har vi då för rekommendationer till Finansinspektionen? Jo, vi har gjort en iakttagelse. Det är så att Systemrisknämnden förordar att man har så kallade mellanliggande mål. Det har vi inte i Sverige, utan i stället har vi ett system där man använder sårbarheter. Vi menar att man bör fundera på att införa mellanliggande mål eller ytterligare tydligt beskriva och motivera varför man i stället använder sårbarheter som stöd för beslut om åtgärder.

Den andra rekommendationen till Finansinspektionen har att göra med att ESRB förordar att det ska finnas ett ramverk för att man ska få en mer effektiv, transparent och förutsägbar makrotillsyn. Här menar vi att Finansinspektionen kan ta steg i riktning mot ett mer detaljerat ramverksdokument. Det finns förstås bilder av hur man ska jobba med sårbarhet och instrument, men det är möjligt att utarbeta ett tydligare ramverk som därmed även ger omgivningen möjlighet att se hur man tänker använda åtgärder i samband med att olika sårbarheter uppstår.

Slutligen har vi riktat en allmän rekommendation till alla myndigheter som samverkar på detta område. Vi har granskat hur samverkan fungerar bland annat i stabilitetsrådet, och vår huvudsakliga slutsats, baserat på de dokument som finns och på intervjuer, är att samverkan fungerar som det är tänkt. Inte minst gäller det utbytet av information om hur man bedömer läget när det gäller finansiell stabilitet.

Detta system är ju sjösatt nu, precis som har beskrivits av finansmarknadsministern, vilket innebär att regeringen ger sitt medgivande i samband med att Finansinspektionen vidtar vissa åtgärder. Men vi har ändå en iakttagelse som vi tycker att det finns anledning att uppmärksamma och som vi menar att myndigheten har anledning att fundera vidare på.

När det handlar om att samverka och diskutera vilka åtgärder som ska göras uppfattar vi att det finns en utvecklingspotential. Det har delvis att göra med de olika institutionella roller som deltagarna i stabilitetsrådet har och måste ha. Rådet leds av finansmarknadsministern, och finansmarknadsministern kan förstås inte binda regeringen i samband med diskussioner om olika åtgärder.

Just för att makrotillsynen bara är *en* pusselbit av betydelse för att skapa finansiell stabilitet – det är en viktig pusselbit, men det är bara en – menar vi dock att det finns potential att förbättra samverkan och diskussionen om vilka instrument som ska vidtas och vad som behöver göras för att skapa förutsättningar för finansiell stabilitet. Det ligger också i linje med vad ESRB rekommenderar.

Avslutningsvis vill jag tacka för att jag fick chans att presentera huvuddragen i denna aktuella rapport. Vi har som sagt varit medvetna om att vi har granskat något som är under förändring, men vi tycker ändå att vi har hittat vissa saker som vi vill uppmärksamma myndigheterna, regeringen och riksdagen på. De kan skapa förutsättningar för ytterligare utveckling och, ska vi säga, skapa ytterligare mognad i makrotillsynen.

Ordföranden: Vi ska nu ge de tidigare talarna möjlighet att kommentera frågor om just samverkan, inte minst med anledning av Riksrevisionens granskning. Jag börjar med att ge ordet till dem som framför allt har fått rekommendationer och annat, så vi börjar med Per Bolund och därefter Erik Thedéen. Sedan får även övriga två möjlighet att kommentera.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Jag vill först och främst tacka riksrevisorn för en gedigen och välskriven granskning. Jag tycker att det är utmärkt att Riksrevisionen har vågat börja studera en boll som så att säga fortfarande är i rullning; jag tycker att det är utmärkt att man tar tillfället i akt att analysera de steg som har tagits så här långt.

Granskningen visar ju också att det finns anledning att fortsätta utveckla arbetet med makrotillsyn i Sverige, och det är en bedömning som regeringen delar. Jag tycker också att analysen är ett viktigt bidrag till den debatten.

Jag vill även passa på att poängtera vikten av att vi har en bred politisk samsyn i dessa frågor och att ramverket står stabilt över tid. Det är något vi har lyckats åstadkomma så här långt och som jag är angelägen om att kunna bibehålla även framåt. Det är alltså angeläget att eventuella förändringar i ramverket kan göras med bibehållen bred politisk samsyn.

Detta är ett nytt politikområde, och därför är det fortfarande under utformning. Därför finns det möjlighet att, som Riksrevisionen också pekar på, stanna upp och dra lärdomar och se om det inte finns saker som kan göras på ett bättre sätt. Från regeringens sida är vi självklart öppna för den typen av utveckling.

Flera steg har redan tagits, som riksrevisorn också pekade på. Vi har lagt fram en proposition som antogs av riksdagen i december – även där i bred politisk enighet. Där bifölls propositionen om ytterligare verktyg för makrotillsyn, vilket ger ett tydligare lagutrymme för Finansinspektionen att ta fram förslag. Därmed stärker vi också beredskapen för att kunna införa åtgärder.

Vi har tagit ytterligare ett steg i att utveckla och förtydliga arbetet med makrotillsyn, och det är att regeringen i regleringsbrevet till Finansinspektionen gav myndigheten i uppdrag att utveckla och redovisa metoder för att utvärdera makrotillsynen. Vi kommer att få en första avrapportering nu till sommaren.

Detta innebär att vi har vidtagit flera åtgärder i den riktning som riksrevisorn pekade ut i sina rekommendationer. När det gäller att förtydliga målet är det såklart någonting vi är beredda att göra. Vi ska dock konstatera att det finns svårigheter; när man gör denna typ av bedömningar är det alltid en avvägning

när det gäller åtgärder som ger en långsiktig stabilitet men ofta också har vissa effekter på ekonomin i närtid. Det finns vissa svårigheter med att fånga upp alla de eventualiteter, möjligheter och svåra avvägningar som kan uppkomma i det arbetet, men vi är självklart beredda att göra en sådan analys och se om det finns möjlighet att förtydliga – och göra det i samarbete med både myndigheterna och övriga riksdagspartier.

Riksrevisorn har också granskat processen inom Regeringskansliet inför beslutet om medgivande av makrotillsynsåtgärder. Det har varit ett gediget arbete där riksrevisorn har intervjuat tjänstemän och fått ta del av den bedömning som gjordes under beredningen av ärendet. Där kan jag konstatera att det är positivt att riksrevisorn bedömer att processen för regeringens medgivande har fungerat väl. Det är viktigt att ta med sig.

Däremot tar jag till mig de synpunkter som finns när det gäller transparens, och jag är öppen för att se över hur regeringen kan förbättra tydligheten i beslut om medgivande i framtiden. Vi har sett att transparensen kan uppnås; vi hade en pressträff och en presskonferens där vi redogjorde för beslutet och svarade på frågor. Jag har sagt ja till alla intervjufrågor som har kommit, för att vara transparent även gentemot medierna om regeringens bedömning.

Jag är här i dag och redogör för regeringens bedömning, och jag kommer att träffa finansutskottet på torsdag för att svara på alla frågor som finns om hur regeringen har gjort sitt analysarbete. Jag vill nog alltså säga att transparensen har varit god även i detta fall, men självklart tar vi till oss synpunkten att det också skulle kunna behövas en skriftlig sammanfattning av regeringens analys.

Dock vill jag poängtera att jag är angelägen om att det inte ska leda till att vi glider ifrån ramverket som det är utformat. Det är viktigt att ha med sig att det är Finansinspektionen som är ansvarig makrotillsynsmyndighet och som har kompetensen och uppdraget att ta fram åtgärder. Regeringens uppgift är att göra en politisk avstämning och säga ja eller nej till det förslag Finansinspektionen lägger fram. Skulle fokus hamna för mycket på regeringens bedömning är risken att vi får en glidning bort från det ramverk vi ändå, i bred samsyn, har kommit överens om. Det är någonting jag vill undvika.

Vi har anledning att återkomma till frågan. Ramverket och arbetet med makrotillsynen kommer att utvecklas under åren, inte minst på Europeanivå. Jag är verkligen angelägen om att bibehålla den breda politiska samsyn som har funnits i frågan hur vi ska fatta beslut som rör makroekonomisk stabilitet i svensk ekonomi.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Herr ordförande! Jag tackar för en bra analys och utvärdering från Riksrevisionen. Det är självklart någonting vi välkomnar. Detta kommer ganska tidigt; som också har konstaterats är den viktiga lagstiftningen om makrotillsyn ännu inte på plats, även om uppdraget kom redan i början av 2014. Det är alltså definitivt så att ni och vi skjuter mot ett rörligt mål.

För två veckor sedan träffade jag internationella kollegor i ett rundabords-samtal om makrotillsyn. Det var representanter från europeiska länder men också från andra länder med, och det var slående att detta är ett område under utveckling – liksom hur olika det ser ut i olika länder. De institutionella ramverken ser olika ut, och man kämpar med att få detta att fungera på bästa möjliga sätt.

Därför är utvärderingen bra, men jag tror att den bedömningsgrund ni har valt – ESRB:s rekommendationer – möjligtvis har fått något för hög status i detta givet vad ni försöker uppnå. De kom till 2013, och då var kontracyklisk buffert i stort sett det makrotillsyn handlade om. I dag handlar makrotillsyn om så mycket mer, inklusive skuldskyddstak och bolånetak.

Om vi då tittar på några av rekommendationerna förordar Riksrevisionen mellanliggande mål, följt av indikatorer och dessutom en lista av möjliga instrument och deras olika egenskaper. Ett mål skulle till exempel kunna vara att minska eller förhindra alltför stor kreditillväxt och skuldsättningsgrad, och så skulle man ha ett antal olika indikatorer – det skulle kunna vara kreditskap eller någonting sådant.

När ESRB gjorde sin granskning av oss, vilket de gjorde så sent som i början av 2017, med sina egna rekommendationer som bedömningsgrund kom man fram till att vi var – som det heter – fully compliant. Man gjorde alltså en delvis annan bedömning än Riksrevisionen. Man tittade på de sårbarhetsanalyser vi gör och konstaterade att de fyllde samma syfte, om än på ett lite annat sätt, och var nöjd med det.

Jag tror att vi ska pröva att utveckla metoden framåt, men jag värjer mig lite för att göra detta för mekaniskt. Beslutssystemet kring den kontracykliska bufferten är just uppbyggt så; det finns ett antal indikatorer som är angivna. När jag talar med mina europeiska kollegor och när vi gör detta själva konstaterar vi snabbt att indikatorerna är väldigt svåra att använda, för de skiljer sig åt och har beräkningstekniska problem. Det brukar oftast landa i mer av en expertbedömning, vilket är helt okej enligt ramverket men ändå illustrerar att denna typ av indikatorinstrumentuppsättningar är svåra att tillämpa.

Sedan är det också så att indikatorer tänker sig att världen ser ganska likartad ut. Ta hushållens skulder: De kan öka, och det kan vara oroväckande och utgöra en risk – något som vi har påpekat – men de kan också öka av helt naturliga skäl. De skulle till exempel kunna öka bara på grund av att det blir ombildningar från hyresrätter till bostadsrätter. Det kan måhända innebära risker på olika sätt, men det är självklart helt annorlunda än om det bara är drivet av husprisuppgångar och allmänt ökad skuldsättning. Det är bara en illustration.

Det finns också en diskussion som är lite svår att tolka. Jag tolkar det framför allt som att Riksrevisionen vill att vi sammanställer detta tydligare i ett ramverksdokument så att det är lättare att följa vår analys. Där tror jag att vi kan göra mer. Det har dock även förekommit en liten diskussion om att vi inte gör tillräckliga analyser, och därför roade jag mig med att skriva ut de analyser vi har gjort. Det är i alla fall över hundra sidor av analys.

Analyserna rör skuldkvotstak, alternativ till skuldkvotstak, bolånetak, rörlig och fast ränta och olika kapitalkrav. Det är också en lång, tjock och välskriven – tycker jag själv – beslutspromemoria till det skärpta amorteringskravet och till tidigare åtgärder. Jag tycker alltså att vi har gjort en gedigen analys, men måhända kan den sammanställas på ett bättre sätt.

Har vi ett otydligt mål? Är det så att vi håller på med stabiliseringspolitik? Jag sa redan i mitt anförande att vi inte håller på med konjunkturpolitik. Sedan är det så att många åtgärder vi gör kan ha makroekonomiska effekter. Om vi skärper kapitalkraven radikalt kommer det att påverka kredittillväxten på det ena eller det andra sättet, och det kan i sin tur ha vissa realekonomiska effekter. Är det stabiliseringspolitik? Nej, det är att bygga motståndskraft.

På samma sätt tycker jag att vi ska se det vi gör på makrotillsynsområdet. Det kan ha stabiliseringspolitiska effekter även på kort sikt, men vårt syfte är inte att stabilisera konjunkturen över cyklerna utan att bygga motståndskraft för den allvarliga kris som i värsta fall kan komma. Vi gör alltså alltid saker med bäring på finansiell stabilitet, men vi har varit noga med att säga att den kopplingen ibland kan vara just i förlängningen. Vi ska inte ge sken av att det finns stora kreditrisker i hushållssektorn, för det har vi inte fog för att säga.

Låt mig också säga någonting om relationen mellan FI och regeringen vad gäller beslutsfattandet. Finansinspektionen är ansvarig makrotillsynsmyndighet. Vi ska identifiera risker, analysera och föreslå åtgärder – väga av och analysera. Det gör vi. Sedan skickar vi förslaget till regeringen, som har att säga ja eller nej. Intressant är att regeringen alltså inte kan säga ja med tillägg, utan då får den säga nej. Det är så lagstiftningen ser ut. Jag tolkar det som att lagstiftaren just har sett detta som ett ja eller nej. Det rör sig alltså inte om ett ”ja, men ...”.

Det innebär att regeringen har att göra en ytterligare beredning kopplat till att regeringen kan tänkas sitta inne med kunskaper som vi som myndighet kanske inte har. Jag kan tänka mig att det har att göra med att regeringen skulle kunna ha en annan syn på den samlade riskbedömningen. Det kan vara så att regeringen överväger andra åtgärder som skulle ha delvis samma syfte och därför tycker att det är bättre att säga nej och göra de åtgärderna i stället.

Det skulle också kunna vara så, som finansmarknadsministern var inne på, att man i den analys man gör av effekterna på fördelning och tillväxt kommer fram till att de är så allvarliga eller anmärkningsvärda att man av det skälet gör en annan bedömning. Det är dock just den typen av tilläggsanalys man ska göra; jag tror att det vore olyckligt om resultatet av denna diskussion blev att man ska börja med ett blankt papper och göra hela analysen en gång till. Då är det bättre att regeringen är makrotillsynsmyndighet.

Jag noterar också, som finansmarknadsministern säger, att vi har fått ett uppdrag i vårt regleringsbrev att utreda och utvärdera makrotillsynen så här långt. Det välkomnar jag förstås.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Det är ju så att makrotillsynen och hur den fungerar är helt avgörande för hur vi ska kunna lyckas med vårt krishanteringsuppdrag. Granskning och ansvarsutkrävande är centralt, och därför välkomnar jag rapporten. Jag vill göra några observationer.

Min första observation rör makrotillsynens mål. Riksrevisionen konstaterar otydligheter både i hur regeringen har formulerat målet för makrotillsyn och i hur Finansinspektionen har valt att uttolka det. Finansinspektionen har gjort tolkningen att det ingår i deras uppdrag att motverka finansiella obalanser även om de inte utgör något direkt hot mot den finansiella stabiliteten, och denna tolkning av makrotillsynens innehåll går längre än vad som är brukligt i många andra länder. Jag ser dock inte den motsättningen på samma sätt som Riksrevisionen gör.

Att motverka hot tar tid, och åtgärder påverkar inte direkt. Obalanser kan bli hot, och det är väl bra om man motverkar ett hot? Det är nämligen ofta för sent att göra någonting åt det när hotet väl är ett faktum. Utan finansiell stabilitet har vi heller ingen ekonomisk stabilitet över huvud taget. Jag tycker alltså att det vore bra om det klargjordes tydligare att det är bra att ligga i framkant och motverka hot och risker. Det handlar om den långsiktighet som Per Bolund kommenterade.

Makrotillsynen är ju, som flera har konstaterat, ett nytt policyområde. Formerna för hur verksamheten bör bedrivas är rörlig materia. I det avseendet finns det likheter mellan makrotillsynen och Riksgäldens resolutionsuppdrag. Det finns ingen grundmurad best practice att luta sig mot, och det är viktigt att ha det i åtanke när man utvärderar våra respektive verksamheter.

Riksrevisionen har genomfört granskningen med ESRB som måttstock, och jag menar att det inte alls är givet att ESRB ska betraktas som facit i alla avseenden. Ett exempel är frågan om makrotillsynens praktiska tillämpning och hur det är möjligt att reducera detta till ett indikatorstyrt ramverk som bygger på enkla handlingsregler. Mitt intryck är att ESRB i högre grad än det Finansinspektionen förespråkar är en mekanisk ansats för hur makrotillsynen bör tillämpas. Riksgälden har i detta fall ingen fast uppfattning om vad som är det mest lämpliga, utan det är nog bäst att bara konstatera att the jury is still out i frågan.

Det hela påminner dock lite om debatten kring inflationsmålpolitiken när inflationsmålpolitiken var ung. Då fanns det en betydande övertro på enkla handlingsregler. Den kompletterades sedermera med avancerade modeller, och därefter adderade man olika indikatorer. Modellerna klarade nämligen inte ut alla förlopp, händelser och chocker. Till sist blev penningpolitiken mer flexibel. Den här övertron på handlingsregler och modeller inom penningpolitiken har diskuterats ganska grundligt just i detta utskott, så detta är en utveckling jag tror att man ska dra lärdom av.

Sedan vill jag understryka vikten av samarbete mellan de stabilitetsvårdande myndigheterna, det vill säga mellan oss som sitter här. Det gäller givet-

vis inom makrotillsynen, men det gäller inom alla policyområden som är kopplade till finansiell stabilitet. Här har stabilitetsrådet en central roll, och jag vill säga att detta forum har fungerat väldigt väl. Det bör byggas vidare.

Slutligen: Regeringen anmodas att inkomma med egna analyser, och på många sätt är det en självklarhet. Men, lite som Erik Thedéen är inne på: Syftet kan väl inte vara att regeringen ska överpröva sin myndighet? Då hade man ju lika gärna kunnat strunta i att delegera över huvud taget. Det är väl snarare så att regeringen ska komplettera *om* den sitter inne med information som Finansinspektionen inte har.

Stefan Ingves, Riksbanken: Att bygga ett indikatorstyrt regelverk är någonting jag tror är svårt; det kommer nog i slutändan att kräva ställningstaganden från vanliga människor och inte enbart matematik när det gäller att hantera detta.

Man kan kommentera många olika saker i sammanhanget, men jag avstår från att göra det utan tänkte bara ta upp något som jag tror skulle lösa en del av de frågor som diskuteras. Min uppfattning är att det vore bättre om Finansinspektionen självständigt fattade dessa beslut. Det skulle leda till bättre långsiktighet och öka sannolikheten att besluten fattas i tid. Därför är det någonting att föredra.

Ordföranden: Då ska vi gå vidare till ledamöternas frågor. Vi tar ett par frågor åt gången, i partiernas storleksordning, och sedan får den som är berörd eller apostroferad svara. Känner man sig väldigt angelägen får man naturligtvis prata ändå.

Jag ska börja själv, och jag tar min utgångspunkt i samverkans- och samarbetsfrågorna. I det internationella perspektiv som har lyfts fram, inte minst av finansmarknadsministern, pågår mycket av detta arbete i EU men också i andra internationella organ. Det jag skulle vilja att ni kort kommenterade eller beskrev är hur arbetet inför eller i detta internationella arbete fungerar, så att vi har en bra, tydlig och väl underbyggd svensk position i de sammanhangen. Vi i den här församlingen vet ju att vi sedan i väldigt stor utsträckning har att implementera det som har överenskommits på andra håll.

Den andra frågan går till Riksbanken och Riksgälden lite mer specifikt. Båda myndigheterna har här redogjort för att man tycker att det är bra att genomföra det skärpta amorteringskravet. Jag skulle dock vilja fråga vilka ytterligare makrotillsynsåtgärder eller verktyg man tycker bör skärpas eller introduceras härnäst.

Den tredje frågan går till Stefan Ingves. Riksgälden påpekade i sin föredragning att valet av penningpolitiskt verktyg, nämligen köpet av statsobligationer, påverkar deras verksamhet negativt. Likviditeten på statspappersmarknaden blir helt enkelt sämre av detta, och det kan innebära en risk för Sverige framöver. Jag skulle vilja veta vilken hänsyn det är rimligt för Riksbanken att ta till det perspektivet och vilken analys av dessa risker Riksbanken har gjort.

Jag vill slutligen vända mig till Erik Thedéen. Riksbanken upprepar väldigt ofta att det till sist är bara pengar, riktiga pengar och riskvägda tillgångar, som spelar roll och att just bruttosoliditeten i det svenska banksystemet är för låg. Men Erik Thedéen konstaterade nyligen att motståndskraften är tillfredsställande, men då är det också riskviktat. Vad är det som gör att Stefan Ingves skulle ha fel? På vilket sätt har han fel?

Vice ordföranden: Jag tackar för alla inlägg. Jag har bara en fråga, men jag tänkte först göra en liten inledning till den.

Man kan konstatera att finansmarknaderna under de senaste nio tio åren verkligen har reglerats. På EU-nivå har regleringen varit enorm. Många av regleringarna har säkert haft ett mycket vällovligt syfte. Ibland funderar jag på om summan av alla regleringar gör att vi har en mer effektiv och bättre fungerande marknad. Men det får vi ha ett annat seminarium om.

Nu är vi i Sverige och i Sveriges riksdag, och här finns det en bred samsyn om finansiell stabilitet och makrotillsyn. Det tycker jag i grunden är mycket bra. Vi fattade nyligen också ett beslut om utökat mandat för Finansinspektionen. Det har utökats vid ett par tillfällen. Då landar jag ändå på frågan om just regleringar. Jag förstår att generaldirektörer och riksbankschefer helst inte vill att politiker ska fatta så många beslut om detta.

När det gäller beslutet om just propositionen om makrotillsyn har det för mig och oss moderater varit viktigt att politiken också har någonting att säga till om. Det är därför som regeringen ska sätta en ok-stämpel på ett förslag från Finansinspektionen. Det kan man ha många synpunkter på, men det har varit min och vår ingång i detta.

Jag tycker att det blir mycket tydligt här på podiet och när man läser olika intervjuer i olika tidningar att ingen riktigt verkar vilja ta på sig ansvaret för detta beslut.

Min mycket raka fråga till både Erik Thedéen och finansmarknadsminister Per Bolund är därför: Vem bär ansvaret för det amorteringskrav som införs den 1 mars? Är det Finansinspektionen eller är det regeringen?

Dennis Dioukarev (SD): Jag tackar för bra föredragningar. Min fråga riktar sig främst till finansmarknadsministern. Men ju fler som vill besvara den, desto bättre. Den gäller det nya amorteringskravet som kommer i en tid av utbredd osäkerhet på bostadsmarknaden, får man ändå lov att tillstå. Vi har kunnat se en prisnedgång, och folk vet inte riktigt åt vilket håll det kommer att gå.

Samtidigt ser vi att intresset för att teckna nyproducerade bostäder har minskat avsevärt och därmed naturligtvis investeringsviljan och incitamenten för att producera bostadsrätter.

Som det mycket riktigt konstateras i protokollet från stabilitetsrådet byggs det för lite. Då undrar jag vilken analys som regeringen har gjort när det gäller tajmningen av förslaget, vilken effekt det kan tänkas få på nyproduktionen och

om man med facit i hand hellre hade tagit ett helhetsgrepp om skuldsättningsproblematiken 2016 genom ett komplett reformpaket innehållande de båda amorteringskraven i syfte att främja stabilitet och tydliga spelregler.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Jag ska börja med ordförandens frågor. När det gäller samarbetet kring de internationella frågorna, om vi är överens och hur beredningen går till, tycker jag att detta har utvecklats åt rätt håll. Vissa organ är mer specifikt Finansinspektionens organ, och vissa organ är mer Riksgäldens och Riksbankens organ. Men i de organ där vi agerar samfällt och där det finns anledning att samarbeta tycker jag att vi gör det på ett bra sätt.

Det innebär inte att vi alltid är överens. Det slog mig när jag började på detta jobb att jag kanske tyckte att det var lite märkligt. Jag tycker att vi ska sträva efter att vara överens, och det tycker jag att vi har ett ansvar att göra, just för att stärka Sveriges position. Det är vi inte alltid. Det är känt, som du också påpekar, att vi ibland har haft olika syn på kapitalkravens utformning. Det är inte helt ovanligt internationellt. Det händer faktiskt även i andra länder att man har lite olika syn. Jag tycker att vi får ta det på öppenhets- och diskussionskontot, nämligen att det faktiskt är ganska bra att man ibland byter uppfattningar. Förhoppningsvis innebär det att vi på Finansinspektionen lär oss något av de argument som kommer, i detta fall från Riksbanken, och vice versa.

Jag tror att du också ställde en fråga till mig om kapitalkrav och riskvikt. Jag tror inte att man ska överdriva denna skillnad. Men om man tar extremen menar jag att man bara kan ha en uppfattning, och det är att kapitalkrav i någon mening måste vara riskbaserade. Om man tar exempelvis en bank som har som enda syfte att låna ut pengar till svenska staten och en annan bank som har som enda syfte att låna ut till riskkapitalbolag, då tror jag att vi är ganska överens om att den bank som lånar ut bara till svenska staten behöver väsentligt mindre kapital än den som lånar ut till riskkapitalbolag. Därmed inte något ont om riskkapital. Det är extremen. Men det är ganska bra att ha det som bas när man flyttar in detta i bankens balansräkning. Det är så det ser ut. Vissa av dessa krediter kommer att ha mycket låg risk. Andra kommer att ha mycket hög risk. Detta måste man på olika sätt försöka värdera. Det är det som är riskvägda termer.

Men det som den stora policyfrågan handlar om är: Hur stort utrymme ska vi ge bankerna att beräkna detta själva? Då har det, med myndigheternas medgivande och till och med med aktiva beslut i Baselsystem och annat, mer och mer kommit att utvecklas till att man ska kunna få använda så kallade modeller. Det är avancerade statistiska modeller för att ta fram dessa riskvikter. Där tror jag, och där delar jag den uppfattning som också har förts fram av Stefan Ingves ett antal gånger, att det finns risker med att göra modeller och att de helt enkelt skruvas ned så långt att riskvikterna blir för låga. Det är just därför som det också finns bruttosoliditetskrav i Baselöverenskommelsen, och det är just därför som vi har lagt på schablongolv på till exempel bolån.

Jag tror alltså inte att man ska överdriva skillnaden, men vi tycker att det är viktigt att behålla detta grundanslag, nämligen riskvikter. Det var därför som jag redovisade dessa stresstester. Enda sättet att få reda på om det är för lite eller för mycket kapital är att försöka testa systemet. Det gör amerikanerna mycket och mycket avancerat. Det är deras huvudsakliga metod. Men det görs även i Europa. Där redovisade jag att indikationen är att det är tillfredsställande men att riskerna fortsatt består.

Jag fick frågan om vem som har ansvaret. Grundlagen säger att regeringen styr riket. Om vi utgår från det är väl i någon mån alla beslut från myndigheter inordnade i något slags regeringssystem, om man ska vara högtidlig. Nu får jag titta på Ingvar Mattson som kan detta bättre. Men konstitutionellt är det så att regeringen styr riket.

Jag menar i detta fall att vi har det absolut huvudsakliga ansvaret. Vi har fått ansvaret, vi har tagit ansvaret, vi har utrett, vi har föreslagit en åtgärd som vi tycker är nödvändig givet vårt mandat och vi har sedan fått ett godkännande av regeringen. Jag menar därför att det huvudsakliga ansvaret ligger här. Men sedan är det så att regeringen styr riket, och i detta fall har regeringen dessutom gett ett medgivande. Ett visst ansvar vilar därför även på regeringen.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Frågan är: Vilka ytterligare åtgärder behövs? Jag skulle vilja efterlysa mer mod hos politiker att fatta beslut. När det gäller skattepolitiken finns det en rad olika områden där man skulle kunna vidta åtgärder. Till följd av de beredningsprocesser som finns och att det är valår i år kommer det inte att komma några skatteförslag som blir genomförbara på flera år. Det är bara en enkel realitet.

Strukturpolitiken är viktig. Byggekostnaderna behöver dämpas. De är mycket höga i Sverige. Det finns också en rad olika regleringar som behöver ändras. En hel del av detta adresseras i det program som regeringen har aviserat. Men jag tror att det finns mer att göra. Men grundslaget är nog mod hos politiker.

Jag ska kortfattat kommentera riskvikt i förhållande till bruttosoliditet. Man måste se dessa saker som komplement till varandra. Jag tycker att man slarvar bort det i diskussionen. De har olika roller. De riskvägda kapitalkraven ska vara styrande för hur banker betar sig. Men det är klart att när allting har gått åt fanders är det bara riktiga pengar som kan räknas. Men det är olika roller i olika tider. Båda två måste därför finnas, och de måste vara komplement till varandra. Detta är viktigt att förstå.

Stefan Ingves, Riksbanken: Eftersom jag är ordförande i Baselkommittén skulle jag kunna tala i många timmar om skillnaden mellan riskvikter och bruttosoliditet. Men låt mig vara kortfattad.

Riskviktsdiskussionen är ungefär som att diskutera väderleksprognoser, medan bruttosoliditet handlar om riktiga pengar och vilken storlek på paraplyet man har när det blir orkan. Men jag tänker inte gå in på ytterligare detaljer i denna diskussion.

Frågan var också vad man kan göra ytterligare inom makrotillsynsområdet. Vi får naturligtvis se vad som händer framöver när det gäller skuldökningen i hushållssektorn. En fråga som vi många gånger har tagit upp och berört är att vi tycker att man borde ha en större standardisering när det gäller det som vi kallar för kvar-att-leva-på-kalkyler, så att man verkligen vet att folk har pengar så att det räcker om det går dåligt. Sedan kan man alltid använda redan existerande åtgärder, öka riskvikter på bolån eller vad man väljer att göra.

Men jag tror att det är minst lika viktigt i detta sammanhang att undvika att alla åtgärder som vidtas vidtas inom finansmarknadsområdet. Av en lång rad anledningar har vi nämligen stora obalanser på vår bostadsmarknad. Då är det angeläget att man tar sig an dessa frågor och frågeställningar från ett bredare perspektiv, så att det inte enbart handlar om det som jag tidigare kallade för ett plåster i ena hörnet. Det kommer nämligen bara att så småningom öka obalanserna i systemet i dess helhet och ytterligare skapa arbitragemöjligheter. Man skapar helt enkelt en marknad vid sidan om där man försöker ta sig runt alla dessa regleringar på ett eller annat sätt. Då löper vi risken att vi är tillbaka i det läge som vi hade under 1970-talet och under den första delen av 1980-talet. Det var egentligen inte meningen att det skulle bli på det sättet. I detta avseende vore det bra om man kunde ge sig på någon annan form av bred översyn och diskussion om hur vår bostadsmarknad fungerar, eller snarare inte fungerar.

När det gäller frågan om statspappersköp och likviditeten kan jag säga att när vi började köpa statspapper var vi självfallet väl medvetna om att mängden statspapper då minskar på marknaden. Det är nämligen det som är hela idén. Vi köper obligationer med lång löptid, och vi betalar med nya riksbankspengar. Vi försöker komma undan riksbankspengar och köper någonting annat, mer statspapper eller andra obligationer, så att räntorna går ned.

Vår uppfattning är att det påtagligt har bidragit till att den allmänna räntenivån i Sverige är låg. Detta har i sin tur bidragit till att vi har fått upp inflationen till vårt inflationsmål på 2 procent. Samtidigt har det bidragit till att vi i dagsläget har en allmänt sett god konjunkturutveckling i den svenska ekonomin.

Samtidigt är vi naturligtvis väl medvetna om att mängden statspapper hela tiden har minskat. Men så här långt har vi inte gjort bedömningen att de negativa effekterna av det skulle vara stora eller allvarliga så att det skulle leda till slutsatsen att vi inte skulle köpa statspapper för att bidra till att uppnå vårt penningpolitiska mål. Så här långt har detta system alltså fungerat väl enligt vår uppfattning. Men det är naturligtvis någonting som vi bevakar mycket noga och diskuterar löpande med marknadsdeltagare och Riksgäldskontoret.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Jag ska börja med ordförandens fråga om internationell samverkan. Regeringen är en mycket stark anhängare av internationell reglering på finansmarknadsområdet. Det är för att finansmarknaderna i stor utsträckning är gränsöverskridande. Det som händer i ett land påverkar väldigt mycket vad som händer i ett annat land. Det kan vi konstatera inte minst efter den förra finanskrisen, där framför allt utvecklingen i USA fick påverkan på hela resten av världen. Och vi lever fortfarande i sviterna av det. Regeringen är alltså en stark anhängare av att vi ska ha överenskommer och regleringar på internationell nivå.

När det gäller att ha en svensk ståndpunkt, som Erik Thedéen var inne på, kommer det såklart att finnas olika uppfattningar i en del sakfrågor. Överlag kan jag säga att det finns en ganska bred och stor samstämmighet. Jag tycker också att strukturen för samverkan och samtal i dessa frågor har förbättrats ganska avsevärt, inte minst inom ramen för Finansiella stabilitetsrådet där det finns en möjlighet att sitta runt samma bord och diskutera dessa frågor. Där finns det också en beredningsprocess på tjänstemannanivå mellan de tre myndigheterna och Regeringskansliet. Jag tycker att detta är en process som bara utvecklas och förbättras över tid.

Elisabeth Svantesson frågade om ansvaret. Min bedömning skiljer sig inte från Finansinspektionens och Erik Thedéens. Regeringen har det övergripande ansvaret för hela den statliga verksamheten och självklart också för de myndigheter som vi har ansvar för.

I detta fall är det dock tydligt att det är Finansinspektionen som har utpekats av regeringen och i bred samsyn med riksdagens partier som ansvarig makrotillsynsmyndighet. Det är alltså Finansinspektionen som har uppdraget att säga när man behöver ta fram ett nytt verktyg och också utforma detta verktyg på detaljnivå. Men regeringen har gett sitt godkännande, och det är för att det ska finnas ett politiskt ansvarsutkrävande. Det är ingenting som vi skyggar för från regeringens sida.

Dennis Dioukarev frågade om tajmningen och började med att säga att det byggs för lite. Då kan man samtidigt konstatera att det byggs betydligt mycket mer än vad som har skett på decennier i svensk ekonomi. Det är ändå en utveckling som vi gemensamt borde kunna vara glada över men säga att balansen på bostadsmarknaden över tid kan förbättras.

Självklart kan man alltid önska att det skulle finnas en total samsyn om breda politiska reformer. Vi bjöd från regeringens sida in till breda bostadspolitiska samtal. De resulterade inte i en överenskommelse, vilket vi beklagar. Men det gör inte att vi kan sätta oss vid sidan av och bara beklaga det, utan vi har ett ansvar att vidta åtgärder som behöver vidtas. Vi har vidtagit flera åtgärder. Inte minst på bostadssidan har vi en mycket aktiv bostadspolitik. Det är en bostadspolitik som är mer aktiv än den som vi har haft på mycket lång tid i svensk politisk historia. Vi har tagit initiativ för att korta processer och överklagandetider. Vi har fattat beslut om ekonomiska stimulanser till kommuner som faktiskt tar fram markanvisningar och tar sitt ansvar för bostadsförsörjningen. Vi har också fattat beslut om stöd för att det ska byggas till exempel

hyreslägenheter med låg hyra. Denna del av bostadsmarknaden utvecklas nu mycket snabbt och har vuxit, vilket är glädjande. Det är klart att det är en av anledningarna till att det byggs mycket i svensk ekonomi just nu.

Men vi behöver också vidta åtgärder för att öka den finansiella stabiliteten. Där har vi fattat beslut om att införa både ett första amorteringskrav och ett förstärkt amorteringskrav för att motverka risker i svensk ekonomi. Det tycker jag är varje ansvarsfulla regerings uppgift att göra.

Janine Alm Ericson (MP): Jag tackar för bra föredragningar. Man får verkligen uppfattningen att alla relevanta parter i fråga om detta har ögonen ordentligt på bollen när det gäller hushållens stora skuldsättning och bankernas motståndskraft. Det är mycket bra.

Någon konstaterade att det är bra att vi ligger i framkant. Jag tycker att Erik Thedéens jämförelse med säkerhetspolitiken var bra, nämligen att vi förbereder och stärker oss inför kris och att det är bra att vi ligger före, innan kriserna utvecklas.

Med detta sagt vill jag ta upp någonting som finansmarknadsministern var inne på i slutet av sitt anförande, nämligen *Global Risks Report*, som har kommit och som har diskuterats i Davos. Där konstateras att tre av fem risker är klimatrelaterade, som extremväder, naturkatastrofer och just politisk förmåga att hantera klimatkrisen.

Jag skulle därför vilja fråga Erik Thedéen från Finansinspektionen hur man ser på att klimatriskerna har fått så pass stor uppmärksamhet och hur man tar in dessa risker i sina bedömningar och i sitt arbete.

Emil Källström (C): Jag ska först göra en reflektion. Det är långt ifrån första gången som vi sitter i en sådan här samling. Men väldigt ofta de senaste åren har vi kommit fram till ungefär samma slutsats, nämligen att det främsta problemet att lösa är bristen på politisk handlingskraft. Det är någonting som vi får bära med oss detta valår och se till att nästa mandatperiod inte blir ytterligare en mandatperiod kliniskt fri från strukturreformer utan att vi faktiskt tar oss an Sveriges grundläggande problem, inte minst på bostadsmarknaden, som har diskuterats mycket nu, och även på arbetsmarknaden som brukar vara ett ämne när vi har dylika samlingar.

Svaret på frågan från finansutskottets ordförande var belysande, nämligen att det inte är främst när det gäller den finansiella stabiliteten och makrotillsynen som vi måste tillföra nya instrument utan att det nu handlar om att ta itu med den grundläggande problematiken.

Jag skulle vilja att vi ytterligare belyser just det. Vilka är de främsta områdena? Det har nämnts här i förbigående och lite mer övergripande att skatter, bostadsmarknadens funktionssätt och så vidare är någonting som måste belysas.

Om vi leker med tanken att nästa riksdagsmajoritet och nästa regering är betydligt mer förändringsbenägna och reformvilliga än vad som i dag är fallet,

vad bör då vara först i kön för svensk ekonomis långsiktiga utveckling när det gäller de mer strukturella reformerna och åtgärderna?

Mats Persson (L): Jag tackar för bra presentationer. Jag har två frågor. Min första fråga är till riksrevisor Ingvar Mattson. I den rapport som Riksrevisionen har presenterat pekade ni på vikten av ansvarsutkrävande och transparens, inte minst kopplat till det senaste beslutet om skärpt amorteringskrav.

Kan Ingvar Mattson lite grann utveckla varför det är viktigt och vad konsekvenserna kan bli när man inte genomför en sådan konsekvensanalys?

Min andra fråga gäller det skärpta amorteringskravet, som gäller den som flyttar och den som ger sig in på bostadsmarknaden. Det har ingen effekt på de befintliga lånen – på den befintliga skuldsättningen eller skuldstocken.

Enligt rapporten från stabiliseringsrådet diskuterar flera myndigheter andra åtgärder. Hans Lindblad och Riksgälden för en del resonemang där – åtminstone i protokollet – om fördelningseffekter och andra åtgärder. Det som har tagits upp i debatten har gällt exempelvis en långsam utfasning av ränteavdragen.

Jag skulle därför vilja att ni lite grann utvecklar vilka andra åtgärder som behövs, givet att det skärpta amorteringskravet gäller bara nya lån och inte befintliga lån.

Ingvar Mattson, Riksrevisionen: Jag tackar för frågan. Egentligen är vår utgångspunkt ganska enkel, nämligen att öppenhet alltid är bättre än slutenhet och att utgångspunkten måste vara att den som menar att man inte ska redovisa ett beslutsunderlag har förklaringsansvaret. Öppenhet har ändå sådana generella fördelar att det som regel överväger.

Vilka konsekvenser kan öppenheten tänkas få i just detta fall? Det är egentligen ingenting som vi har utrett, utan nu får jag lite grann tänka högt.

Finansmarknadsministern pekar på att det finns en risk att ansvarsfrågan glider iväg och att man på något sätt ännu mer lämnar Finansinspektionen i diskussionen om vem som har ansvaret för denna fråga.

Jag kan se den risken, men jag är inte helt säker på att det är just frågan om publicering av analysunderlaget som nödvändigtvis skulle leda till en sådan utveckling. Den risken finns nog oavsett frågan om man ska publicera analysunderlaget.

Det som ligger i risken med att man flyttar ansvar är att det kan bli förseningar. Det var riksbankschefen inne på – att ifrågasätta huruvida medgivandet var ett lämpligt inslag, vilket förmodligen beror på en oro för att det kan dra ut på tiden eller minska handlingskraften.

Att man publicerar analysunderlagen tror jag inte riskerar att leda till ökad handlingsbegränsning eller osäkerhet. Därför är vi ganska trygga med att vi tror att det är utmärkt att i framtiden publicera dessa analysunderlag. Vad jag förstod var finansmarknadsministern inne på tanken att man också ska göra det framöver.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Jag ska först ta upp frågan om klimatrisker och finansmarknaden. Denna fråga har fått mycket mer uppmärksamhet under senare tid, och vi är engagerade i frågan. Vi har skrivit ett antal rapporter, bland annat om hur man tar hänsyn till klimatrisker i kreditgivningen. Vi tittar på hur försäkringsbolagen kan påverka. De kan ju ha direkt påverkan när det gäller översvämningsrisker, stormar och andra effekter.

Detta arbete håller nu också på att tillta internationellt. Vi är med i ett antal sådana grupper. Nu senast är det en grupp som är relativt löst sammansatt, men som håller på att bildas på den franska centralbankens initiativ för att se vilka åtgärder som man kan vidta. En sådan är att på ett internationellt plan jobba mer med stresstester i fråga om bankernas och försäkringsbolagens risker. Det är ett sätt att väga in de långsiktiga riskerna på ett bättre sätt.

Vi har också fått i uppdrag av regeringen att på ett mer aktivt sätt ta in detta i vår tillsyn, så att vi verkligen säkerställer att banker, försäkringsbolag och fondbolag har med detta i sin verksamhet. Det tycker jag är viktigt.

Sedan finns det ett konsumentperspektiv i detta. I viljan att göra mer på detta område, som vi har all anledning att bejaka, finns också risken för lycköskeri, det vill säga det som ibland brukar kallas för greenwashing. Det innebär att fonder kan låta väldigt tjugiga från ett klimatperspektiv, men de är kanske inte så tjugiga när man börjar titta på dem. Dessutom har de kanske mycket höga avgifter. Det finns alltså ett konsumentperspektiv som vi också bör ta hänsyn till.

När det gäller de främsta reformerna tycker jag att det är precis som Emil Källström påpekar, nämligen att jag hoppas att nästa åtgärd på detta område snarast ligger utanför Finansinspektionens mandat och mer på den politiska arenan. Jag tror att det skulle ge en mer balanserad utveckling. Detta var även Stefan Ingves inne på.

Jag är lite ute på hal is om jag som myndighetschef så att säga lägger upp hela den bostadspolitiska reformen. Det är jag inte så jätteintresserad av. Men jag kan peka på några aspekter som jag tror är viktiga.

Vi bör få en beskattning och en bostadspolitik som främjar omflyttning. I dag har vi ett system som gör att reavinstskatten, de begränsade uppskovsmöjligheterna och den mycket låga fastighetsskatten gör att personer, till exempel jag själv, väljer att bo kvar i ett något för stort hus för att det helt enkelt kostar för mycket, eller i alla fall upplevs kosta för mycket, att flytta. Om det finns många som jag innebär det att vi inte utnyttjar bostadsbeståndet effektivt.

Där har vi alltså några beståndsdelar: fastighetsskatten, reavinstskatten, uppskovsreglerna. Om man ändrar dem så att vi inte främjar kreditgivning utan snarare främjar sund omflyttning i bostadsbeståndet tror jag att det skulle gynna även finansiell stabilitet.

Stefan Ingves, Riksbanken: Jag sa tidigare att det vore bra om man kunde ta sig an bostadsmarknaden i vid mening. Jag håller med Erik Thedéen när han talar om dessa saker i ganska allmänna ordalag. Jag tror att det vore bra för

systemet i dess helhet om den löpande utgiften för bostadsstocken steg men att den däremot blev lägre när man omsätter bostäder. Det skulle nämligen underlätta omsättningen av bostäder, och det skulle sannolikt leda till ett effektivare utnyttjande av den stock som finns.

Sedan är det väl karakteristiskt när vi har diskuterat dessa saker i många år att det verkar vara mycket svårare att genomföra någonting över huvud taget som påverkar alla jämfört med att vidta åtgärder som inte påverkar någon specifikt i närtid. De åtgärder som har vidtagits när det gäller amorteringskrav och annat gäller alltid nyutlåning. Då drabbar de ju till synes ingen på kort sikt. Då är de naturligtvis lättare att vidta.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Jag ska börja med en kommentar till Emil Källström som kanske redan har gått in i valrörelsen med tanke på det som han sa i sitt anförande och sin frågeställning.

Jag kan konstatera att politiskt agerande inte bara kan leda till att man ökar stabiliteten utan också att man minskar den. En del reformer som den förra regeringen gjorde har kanske snarare lett till att man har fått mindre rörlighet på bostadsmarknaden än mer. Det är kanske inte det som behövs i detta läge.

Jag delar inte det som sas om att det finns en passivitet. Tvärtom kan vi se tillbaka på att vi har fattat många och viktiga beslut för att hantera dessa frågor. Ibland har vi fått ganska skarp kritik från oppositionen.

Jag tycker att det finns ett stort värde i att försöka ha så bred samsyn som möjligt, särskilt när man genomför stora strukturreformer. Det är speciellt angeläget när man har ett något oklart parlamentariskt läge där det verkligen behövs en bred samsyn för att besluten ska gå igenom.

Därför bjöd vi in till bostadspolitiska samtal för att diskutera till exempel skatter kopplade till bostadssektorn och andra reformer. Det är värt att påminna om att oppositionen lämnade dessa samtal. Man måste också konstatera att en del av ansvaret för att denna typ av breda politiska överenskommelser inte har skett också faller på oppositionen.

Mats Persson frågade vilka åtgärder som skulle kunna vara i stället. Ja, en som har diskuterats och som frågeställaren också lyfter är ränteavdragen. Där kan vi konstatera att mitt parti från början har varit en ganska ensam röst i den debatten. Sedan har fler och fler partier som faktiskt vill diskutera frågan anslutit sig, dock med en del förbehåll om hur intäkterna ska användas och om hur man ska styra när det gäller samhällsekonomin i stort.

Men det kan också konstateras att de två största partierna i Sveriges riksdag inte är beredda att föra en diskussion om de frågorna. Därmed finns inte det politiska underlag som skulle behövas för att gå fram med en sådan reform.

Jag vidhåller att en ansvarsfull regering måste göra vad som är möjligt att göra för stunden, och jag är stolt över att denna regering också har agerat.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Jag tror att det är viktigt att inte ha någon övertro på att det finns en åtgärd. Det viktiga är att göra många åtgärder. Sedan får de tas i rätt steg, i rätt storlek och i rätt omfattning.

Man kan dela upp det på olika sätt. Man kan ha åtgärder som påverkar relativpriser på boende, alltså gör det dyrare eller billigare att bo. Det är skattepolitiken, som ligger inom riksdag och regering. Det kan vara krav på att man ska binda en andel av lånestocken. Det kan vara att man ska ha längre lån. I dag kan man låna på som längst – tror jag – åtta tio år. Detta är åtgärder som ligger mer inom våra myndighetsroller.

Sedan gäller det kostnader för att bygga. Varför är det dyrast i världen att bygga i Sverige? Det är en intressant fråga. Det ligger mycket på struktursidan. Det är konkurrens, naturligtvis. Det är regleringar. Kommunerna har en viktig roll i detta. Det är olika regler som de styr över. Sedan är det, som Erik Thedéen är inne på, rörlighetsfrämjande åtgärder. Det kan vara skattepolitik. Men det kan också vara ägandefrågor, hur mycket ägande man ska ha och hur mycket hyresrätter man ska ha.

Det finns alltså en rad olika åtgärder att göra. Men jag tror att man ska arbeta brett – det är det viktiga. Det finns ingen enkel quick fix.

Jakob Forssmed (KD): Herr ordförande! Tack så mycket för bra dragningar! Jag börjar med en fråga till Lindblad från Riksgälden. Det gäller statspapperen. Jag skulle gärna vilja att du utvecklar lite grann hur du ser på detta framöver – när nu centralbank efter centralbank aviserar att man tänker sluta med dessa stödköp och minska sina balansräkningar. Vad förväntar du dig på medellång sikt när det gäller hur marknaden för obligationerna kommer att utvecklas, och finns det några risker förknippade med detta?

Sedan har jag en fråga till Erik Thedéen. Det är uppenbart – det har du framfört flera gånger – att Finansinspektionen använder de tangenter man har till sitt förfogande på klaviaturen, så att säga. Du har också varit tydlig med att du gärna ser nedtrappade ränteavdrag.

Jag tillhör dem som är kritiska mot skuldkvotsbromsen och det förstärkta amorteringskravet, som jag menar har en del inlåsnings effekter. Inte minst blir det ytterligare en åtgärd som drabbar dem som försöker ta sig in på bostadsmarknaden, till skillnad från det som Stefan Ingves pekade på: en åtgärd som, så att säga, träffar alla.

Jag tror att det finns en risk att vi håller på att skapa fattigdomsfällor för dessa personer. Vi har inga kvar-att-leva-på-kalkyler för dem som flyttar in i en hyresrätt. Vilka möjligheter har de som kanske tvingas in i ett väsentligt dyrare boende – ett fullserviceboende – att bygga upp buffertar för framtiden? Vilka möjligheter har de att skapa sig tillgångar och sådana saker med de hinder som vi nu bygger upp?

Därför har jag en fråga. Om man i politiken nu skulle kunna enas brett om nedtrappade ränteavdrag, så att man vet att det kommer att bli av, även om det

går långsamt, undrar jag: Finns det enligt er bedömning möjlighet att rulla tillbaka någon av dessa åtgärder – det handlar om bolånetaket eller om att modifiera amorteringskraven på något sätt?

Sist vänder jag mig till statsrådet Bolund, som varnar för politiseringen. Det är väldigt fint att det varnas för detta. Det är vi alla tacksamma för. Jag tror att statsrådet Bolund behöver prata med någon mer, som uppenbarligen har felciterat statsrådet. De som bara har en liten synpunkt anses vara ansvarslösa och den typen av ord. Det blir ett väldigt högt tonläge, tycker jag. Det kan vi gott ha, men då behöver vi inte varna varandra för politisering.

Jag tycker till skillnad från Stefan Ingves att det är väldigt bra med medgivandeförfarandet, för det skapar ett tydligt politiskt ansvarsutkrävande för åtgärder som är väldigt ingripande i enskilda hushålls ekonomi. Då har jag en fråga – också mot bakgrund av det som Riksrevisionen har pekat på. Regeringen ska ju då göra en bedömning som är bredare. Det ska inte vara samma bedömning utan en bedömning som är bredare än den som myndigheterna gör. Statsrådet sa något intressant till mig i en debatt som vi hade om propositionen om makrotillsyn, nämligen att det vore att abdikera från sitt ansvar att säga nej första gången som en myndighet presenterar en åtgärd inom ramen för detta ramverk. Har regeringen gjort en annan bedömning eftersom det är första gången myndigheten föreslår detta? Eller skulle man ha gjort samma bedömning om det var tredje eller sjätte åtgärden? Eller har man lagt ribban anorlunda för att det är första gången som myndigheten föreslår denna åtgärd?

Ingela Nylund Watz (S): Tack för intressanta föredragningar! Helt klart är väl att man kan konstatera att Sverige, som flera av talarna har sagt, är lite sent ute när det handlar om att få till stånd verktyg för makrotillsynen. Man kan titta tillbaka på hur det såg ut i mitten av 00-talet. Man kan konstatera att vi då hade ett extremt lågt bostadsbyggande. Och precis som Stefan Ingves sa hade skuldsättningen hos hushållen påbörjats redan då. Skuldkvoterna för hushållen ökade.

Min enkla fråga till er som representerar myndigheterna på detta område är: Vad kunde och borde vi ha gjort i det läget, med ett nästan obefintligt bostadsbyggande och ökande skuldsättning hos hushållen?

Niklas Wykman (M): Tack för intressanta genomgångar! Oreglerade finansmarknader är väldigt farliga. Det tenderar dock att vara farligt även med väldigt reglerade finansmarknader. Sedan den väldigt unika penningpolitik Sverige hade 2008 och framåt har vi uppenbarligen hamnat i en väldigt speciell situation, som vi nu försöker hantera. Det verkar som om det är flera åtgärder på gång, till exempel mer detaljregleringar när det gäller bankers utlåning.

Om olyckan ändå skulle vara framme undrar jag: Påverkar alla dessa nya regleringar det samlade krishanteringsansvaret i Sverige? Jag tänker mig att vi ändå skulle kunna vara i närheten av att ha en situation med väldigt skickliga och väldigt aktiva myndigheter inom respektive område men som åtgärdar

varandras åtgärder. Jag tänker mig en penningpolitik som är väldigt expansiv för att nå ett finansmål, en finansinspektion som reglerar hushållens möjligheter att ha krediter väldigt hårt och kanske ett riksgäldskontor som har ett väldigt stort behov av att sälja statsobligationer – som är i behov av att få in intäkter. Då är detta åtgärder som allihop är väldigt aktiva men som på totalen motverkar varandras syften.

Om man dessutom reglerar kreditgivningen till hushållen på större detaljnivå är frågan: Hur snabbt kan sådana här saker koordineras, rullas tillbaka eller sammanflätas till en fungerande helhet? Hur tänker generaldirektörerna och ministrarna kring detta?

Jag har en annan fråga som jag funderar lite på, i anslutning till vad bland annat Emil Källström sa. Vad anser ni att hyresregleringen har för betydelse för den finansiella stabiliteten i Sverige? I den mån den har en betydelse för den finansiella stabiliteten undrar jag: Vilken kardinalitet skulle man tillskriva den jämfört med till exempel ett bolånetak eller andra typer av åtgärder?

Slutligen har jag en kort kommentar. Ifall Socialdemokraterna tycker någonting är inte det ett problem för en eventuell riksdagsmajoritet. Det är i sådana fall en begränsning i vad regeringen själv tycker. Det blir alltså väldigt märkligt att ta del av en sådan diskussion.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Jag går till Jakob Forssmeds fråga om huruvida detta riskerar att leda till fattigdomsfällor. Och finns det andra åtgärder som är bättre?

När vi gör analysen av hur detta slår visar det sig att ensamhushåll inte påverkas om man inte har en lön som är över 31 000 kronor. Den innefattar en del schabloner – det är den typen av beräkning. Men den indikerar ändå, som framgick tidigare, att personer med låga inkomster – i alla fall lägre än 30 000, där jag tror att medianen ungefär ligger bland svenska löntagare – redan begränsas av bankernas kreditgivning. Man ska alltså inte överdriva effekten.

Jag är i någon mening smickrad av den enorma uppmärksamhet som våra förslag har. Men det påverkar 15 procent av nya låntagare, som i sin tur utgör ungefär 4–5 procent av den samlade låntagningen. Vi pratar alltså om 1 procent av låntagarna, som påverkas av detta. Jag tycker möjligtvis, Jakob, att fattigdomsfällor är ett starkt ord. Men det har effekter. Annars skulle vi inte genomföra det. Det kan finnas inlåsnings effekter. Det kan finnas sådana som kanske skulle ha råd att låna och som inte får låna för att regleringen slår så.

Då är det viktigt, tycker jag, med ett klargörande. Andra länder har infört skuldkvotstak som är just tak. Det är slut där. Det går inte att låna över en viss nivå, även om det finns en viss flexibilitet i många av de regler som har tillämpats i England och Irland. Här är det ett amorteringskrav som är kopplat till detta. Skulle bankerna göra bedömningen att en person har oerhört stora tillgångar men en låg inkomst kan de alltså låta den personen låna. Det är i den meningen en relativt flexibel reglering, och det är förstås en tanke bakom detta.

Då är det den hypotetiska frågan: Om ni i det politiska systemet enas om andra åtgärder, till exempel ränteavdragen, skulle vi då kunna rulla tillbaka? Vi fattar beslut givet det läge vi har, och det läge vi har är att vi inte har några andra åtgärder som vidtas, som bland annat har diskuterats. Då ligger detta i sakens natur. Skulle det framstå som oerhört sannolikt att det blir så här eller om beslut till och med fattas i den riktning som du indikerar har vi alltid anledning att titta på om den samlade effekten fortsatt är motiverad eller om vi i sådana fall ska rulla tillbaka. Däremot värjer jag mig lite grann mot att redan nu diskutera frågan om att rulla tillbaka, för detta har alltså inte införts ännu. Men vi har ju olika perspektiv, du och jag, i denna fråga.

Formellt kan vi rulla tillbaka. Vi kan alltså gå till regeringen och säga: Nu vill vi inte ha detta längre, och så får regeringen återigen fatta ett ja- eller nejbeslut till det. Formellt är det inga problem. Men frågan är inte högst på min agenda nu, i och med att detta ännu inte har införts.

Sedan går jag över till Ingelas fråga om att vi är sent ute. Ja, det sa jag. Det tycker jag att vi är. Vad skulle det politiska systemet då ha gjort? Ja, jag var inne på ett antal åtgärder som jag tror är viktiga. De är kopplade till bostadsmarknaden. De gäller nu, och de skulle ha gällt då, enligt min uppfattning. Det handlar om den samlade beskattningen, som då i större utsträckning skulle främja rörlighet och begränsa kreditgivning.

Sedan går jag över till Niklas fråga. Jag talade om en samlad politik, och du är inne på den frågan. Jag tror att den är viktig att ha med sig. Det finns inslag i detta som man som utomstående kan undra över. Niklas är inte utomstående i detta fall, men han betraktar ändå vad vi myndigheter gör. Vi har en penningpolitik som gasar. Vi har en finanspolitik som får betraktas som neutral. Sedan har vi ett antal åtstramande åtgärder från oss. Det är just det komplexet som jag gärna skulle vilja ha en utökad diskussion kring. Är det, så att säga, långsiktigt hållbart? Miljön är extrem – det är brinnande högkonjunktur och låga räntor. Jag tror inte att jag går så mycket längre än till att hålla med. Sedan får väl de andra vid bordet säga om de också håller med.

Hyresregleringen är en del av bostadspolitiken. Om jag skulle ge mig på någon liten tentativ tro i fråga om vad den har för effekt kan jag säga så här: Hyresregleringen, så som den ser ut, i alla fall i delar av Sverige, främjar inte rörlighet. Det är klart att det finns en ganska betydande inlåsnings effekt även där. Det finns stora fördelningspolitiska frågor att diskutera kring hyresreglering, som ligger långt utanför mitt mandat. Men ska man göra förändringar på bostadsmarknaden för att främja stabilitet tycker jag att hyresregleringen borde ingå i det paketet. Men jag är mycket ödmjuk inför att det är en komplex fråga.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Jag börjar med Jakob Forssmeds fråga angående Riksbankens obligationsköp. Det är Riksbankens sak att svara på om och när man kommer att avsluta, minska eller ändra på dessa köp, för det är ett rent penningpolitiskt beslut. Men skulle man upphöra med det är det klart

att likviditeten på marknaden kommer att öka. It goes without saying. Ur den aspekten skulle det bli en förbättring.

Sedan vänder jag mig till Ingela Nylund Watz. Jag tror att jag ger ungefär samma svar som Erik Thedéen gjorde. Det som är bra i dag hade nog också varit bra i går. Men det är alltid lätt att vara efterklok. Jag tror i grunden att man fattar beslut utifrån den information man har och att man inte systematiskt försöker göra fel. Jag tror att det kanske var det bästa beslut man då politiskt kunde fatta. Och i efterhand kan man konstatera att man borde ha gjort det som vi borde göra i dag.

Sedan vänder jag mig till Niklas Wykman. Ja, det kan förefalla rörigt. Men man kan titta på hur ansvarsfördelningen för den finansiella stabilitetspolitiken ser ut i Sverige. Jag tycker ändå att det är relativt tydligt. Det är två myndigheter – Riksbanken och Finansinspektionen – som har ansvar i going concern, när bankerna fortfarande fungerar. Penningpolitiken har sitt. Likviditeten står Riksbanken för. Sedan står inspektionen för mikro- och makrotillsynen. Det är en relativt klar ansvarsfördelning.

När det har blivit kris är det Riksbanken och Riksgälden som har ansvaret för att hantera och sopa upp det som är kvar – Riksbanken har likviditeten, och vi har resolutionsramverket. Det är klart att dessa saker hänger ihop. Men jag är inte riktigt säker på att man behöver vara så orolig för att vi håller på att reglera varandra. Sedan har olika åtgärder och olika regler olika effekter, men det måste man leva med. Jag tror ändå att man ska se detta i kontexten av denna ansvarsfördelning.

Sedan gäller det hyresregleringen. Ja, allting som är rörlighetsfrämjande tror jag är bra. Men samtidigt kan jag konstatera att hyressättningen i en allt större utsträckning tycks bli mer marknadsmässig. Jag kan ärligt talat inte säga hur stort enskilt problem hyresregleringen är. Jag säger inte att den inte är ett problem, men jag vet inte hur stort det är.

Stefan Ingves, Riksbanken: Jag har berört statspappersmarknaden tidigare, men man måste kanske tillägga att så länge staten har ett budgetöverskott minskar naturligtvis mängden statspapper. Då måste man bestämma vad man tycker är viktigare – budgetöverskottet eller statspappersmarknaden. Det är alltså inte fråga enbart om penningpolitik. Det ska man komma ihåg i det här sammanhanget.

Sedan gäller det frågan om det rent tekniska. Att från Riksbankens sida vidmakthålla, förvalta eller – vilket språkbruk man nu väljer – hålla en statspappersportfölj under ett antal år framåt i tiden är inte något som tekniskt är särskilt svårt eller besvärligt. Den dagen det är dags att, så att säga, avveckla den portföljen kommer det inte, tror jag, att vara några större bekymmer att hantera det.

Det är svårt för mig att kommentera vad som borde ha gjorts, för man gör ju så gott man kan givet vad man vet vid varje tidpunkt. Men jag kan bara i allmänna ordalag säga – då upprepar jag det jag har sagt tidigare – att det sedan

lång tid har varit välkänt att vi har en rad olika bekymmer på den svenska bostadsmarknaden. En del av de bekymren pyser ut därför att hushållen lånar väldigt mycket, och det är i huvudsak det vi har diskuterat här i dag.

Men frågeställningarna när det gäller att komma åt många av dessa problem sträcker sig långt bortom makrotillsynsåtgärder. Det finns ett behov av att hitta någon form för en bred hantering av de problem som vi har på den svenska bostadsmarknaden innan det blir lågkonjunktur eller händer någonting i omvärlden eller någonting annat som leder till stora bekymmer både i finanssektorn och för enskilda hushåll.

Sedan gäller det Niklas Wykmans fråga om de nya åtgärderna. Jag tolkar det, mer specifikt, som att det handlar om de makrotillsynsåtgärder som vi diskuterar i dag. Påverkar de på något sätt det samlade krishanteringsregelverket eller krishanteringen, om det skulle behövas i framtiden? Jag skulle vilja säga: egentligen inte när det gäller den struktur som vi har och det som vi hörde alldeles nyss. Vad de åtgärder som vi diskuterar framför allt handlar om är ju att minska sannolikheten att vi får bekymmer längre fram. Det är det som det handlar om.

Detta är naturligtvis till nytta för alla som är satta att hantera en kris på ett eller annat sätt, oberoende av vilken roll vi har. Även om ens jobb består av att hantera kriser när de uppstår finns det ingen som har varit med om en kris i verkligheten som går och önskar sig en kris till, för det är någonting som är ett stort bekymmer både för allmänheten och för finanssektorn. Det är inte heller så himla lätt för dem som ska sköta detta, väldigt ofta mitt i natten. I det avseendet är makrotillsynsåtgärder och bättre balans på bostadsmarknaden någonting som är till nytta också när det gäller krishantering. Sköter vi detta på ett bra sätt slipper vi nämligen krishantering.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Herr ordförande! Jag vill börja med Jakob Forssmeds fråga och framför allt fokusera på rörligheten. Någonting som vi även fick höra ganska mycket i debatten inför det förra beslutet om amorteringskravet, 2016, var att det skulle påverka rörligheten negativt. Nu kan vi dra en del slutsatser av effekterna och kan konstatera att vi fortfarande har en god rörlighet på bostadsmarknaden, och det verkar som omsättningen på bostäder inte har minskat. Det finns fortfarande ett väldigt stort utbud.

Det var ändå en majoritet av nya bolånetagare som berördes av det kravet. I det här läget, med det nya förstärkta kravet, är det bara 15 procent av de nya bolånetagarna som berörs. Det måste sättas i kontrast till det.

Jakob Forssmed frågar också om vi gjorde en annan bedömning för att det var första gången som detta ramverk prövades. Svaret på den frågan är nej. Vi gjorde en bedömning av det förslag som kom från Finansinspektionen, en analys, med den expertis som finns på Regeringskansliet. Men vi tittade också på politiska alternativ. Så kommer vi att fortsätta att göra.

Det jag syftade på i vår debatt var snarare ett scenario där en regering vid varje givet tillfälle, när ett förslag kommer på bordet från vår expertmyndighet, sätter en rädsla för kortsiktiga ekonomiska effekter i första rummet och säger nej och gör bedömningen att man har en annan och troligen bättre analys än vad expertmyndigheten har. Då kommer det ofrånkomligen att komma en diskussion om ramverket och om huruvida den struktur som vi har för beslutsfattande verkligen är ändamålsenlig och om det inte är bättre att regeringen gör hela arbetet på egen hand.

Det tycker jag är en utveckling som skulle vara olycklig. Jag tycker att det är viktigt att vi har ett förtroende för vår expertmyndighet och den kompetens som finns uppbyggd på expertmyndigheten. Det gjorde också att vi i regeringen efter analysen kom fram till att vi tyckte att det var ett beslut som behövde fattas: att gå fram med ett starkt amorteringskrav.

Jag ska också säga något till Niklas Wykman. Ja, vi har olika myndigheter som fattar beslut som berör det ekonomiska området. De har olika ansvarsområden och olika roller. Då är det inte anmärkningsvärt att de ibland har olika perspektiv och olika nyanser i sitt arbete. Däremot har vi en struktur där vi har återkommande möten, där alla parter är runt samma bord och kan föra diskussioner om helheten. Det tycker jag är ett stort och viktigt steg framåt.

När det gäller frågan om hyresregleringen kan jag konstatera att det dras olika slutsatser om vilken betydelse den har. Det finns internationella exempel, där man har förändrat hyresregleringen. Till exempel är vår analys av Helsingfors att det ledde till väldigt förändrade hyresnivåer. Däremot kan det ifrågasättas om det ledde till särskilt mycket nybyggnation och en större dynamik på hyresmarknaden.

Vi har också en situation där hyresregleringen delvis är under förändring. Det är inte ett stillastående system. Presumtionshyrorna är enligt många bedömare marknadsanpassade på den svenska marknaden redan i dag. Men med det sagt är det klart att hyresregleringen också kan förändras och justeras. Vi har ambitionen att försöka hitta gemensamma breda överenskommelser när det gäller bostadspolitiken. Det gör att vi är beredda att föra samtal även om detta område framåt.

Jörgen Andersson (M): Jag ska försöka ge mig på att göra en liten reflektion över det som har sagts. Låt oss säga att det sammanfattande svaret på dagens övning skulle vara: Nu är vi där vi är, och då måste vi hantera situationen, och vi bedömer att det här är rätt åtgärder. Då är det kanske inte så jättetillfredsställande.

Nu är det dessbättre så att diskussionen alltmer har handlat om orsaksfaktorer snarare än om verkansfaktorer. Det man behöver fundera på är ju vad det är som har lett oss hit, där vi är. Vad är orsaken till att vi har till exempel en stor uppbyggd kreditstock hos hushållen? Vad är det som har orsakat det? Man landar ofta i orsaksfaktorn att det är en dålig bostadspolitik. Det kan vara ett delsvar. Men det finns en anledning till att den då skulle vara dålig.

Vi har under en rätt lång tid haft en rätt stark centralisering och ett starkt urbaniseringsstryck. Utan att lägga en värdering, om det är bra eller dåligt, kan jag säga att det i kombination med att man har en bostadspolitik som inte möter den förändring som sker blir dubbelt dåligt, så att säga. Klarar man inte av att hantera de obalanser som uppstår – det finns andra exempel som man också kan lyfta – blir det en marginalkostnad, så att säga. Uteblivna åtgärder har också en samhällsekonomisk marginalkostnad.

Ett annat exempel är penningpolitiken. Den behöver inte vara ett problem i sig. Men om man dessutom har ett skattegynnande av lånat kapital kontra eget kapital får det ytterligare effekter på de åtgärder man gör. Det gäller även de föreslagna och genomförda åtgärderna för att försöka komma till rätta med verkansfaktorerna i stället för att försöka begränsa momentum i verkansriktningen, så att säga. Även de åtgärderna har en samhällsekonomisk marginalkostnad.

Då undrar jag lite över vad det finns för analys av den samhällsekonomiska marginalkostnad som finns för att man inte kan svara upp mot den politik som förs för att understödja centralisering och urbanisering. Där har det naturligtvis en väldigt stor effekt om man begränsar möjligheterna för människor att geografiskt förflytta sig. Och de föreslagna åtgärderna med amorteringskrav ställer till det för ungdomar och nyanlända svenskar som inte redan har gjort en bostadskarriär. Det blir väldigt besvärligt att förflytta sig.

Min fråga är: Vilka analyser har man gjort av den samhällsekonomiska marginalkostnaden när det gäller de åtgärder man har gjort – detta i kombination med att föreslå åtgärder företrädesvis på flödet och inte på stocken?

Monica Green (S): Tack för alla bra föredragningar och diskussioner! Jag tänkte ta fasta lite på det som kom upp om ungdomar och nyanlända. Det är inte bara politiker som just nu säger att nyanlända och ungdomar kommer att bli drabbade.

Vi har väldigt tydligt hört här att förslaget inte kommer att drabba lågavlönade och ungdomar, eftersom det går ett streck vid ungefär 30 000. Men jag har sett experter och banker uttala sig. Jag har sett på nyheter och ekonominyheter, där man frågar ut varandra. Då kommer slutsatsen: Ja, men ungdomarna drabbas. Vad synd det är att ungdomar drabbas!

Detta sägs trots att det inte ligger i förslaget. Då undrar jag: Hur kommer det sig att ett sådant rykte får gro och bli så himla starkt? Det är väldigt många som är helt övertygade om att det är så nu, trots att det inte finns något sådant i förslaget.

Ordföranden: Det var den sista frågan. Nu får våra inbjudna gäster möjlighet att svara och eventuellt avsluta lite kort på någon minut.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Tack för bra frågor!

När det gäller de samhällsekonomiska kostnaderna har vi gjort analyser av vad detta har för effekter, primärt på långivning – alltså lånestocken – och priser på bostäder men också på samhällsekonomiska kostnader.

Det ligger i sakens natur att när man inför försiktiga åtgärder som är tänkta som en försäkring mot en utveckling som går åt fel håll blir de samhällsekonomiska effekterna mycket begränsade.

Sedan är det så, och det har också påtalats i debatten, att det kan drabba dem som har mindre av eget kapital. Men om vi tittar på tillväxt och fördelning är vår bedömning att det är mycket begränsat. Det har att göra med hur det här är kalibrerat. Man skulle ha kunnat kalibrera amorteringskravet inte på 450 procent av bruttointkomsten utan på 400 eller 350 procent. Då hade det påverkat många fler nya låntagare, enligt våra studier, och då hade det också påverkat mer.

Man måste också sätta detta i ett större perspektiv. Är det så om vi bygger med ökad motståndskraft att det är några som väljer att låna lite mindre och faktiskt amorterar av på sina lån, då står vi också bättre rustade.

Jag noterar vilken närmast hysterisk diskussion det har blivit när priserna har gått ned säg 10 procent från att ha gått upp många fler procent de senaste åren. Det illustrerar i någon mening att folk upplever det som väldigt farligt och läskigt när priserna går ned. Det beror förstås på att folk är skuldsatta, så kan vi hantera det och bygga buffertar tror jag att man måste ha med det i den debatten.

Vi kan bara åtgärda saker i flödet. Vi har inga möjligheter att åtgärda det i stocken. Det är så att säga legalt; vi kan inte införa ett retroaktivt amorteringskrav för alla som har tagit lån. Det kan vi inte göra som myndighet. Det skulle däremot skattepolitiken kunna göra. Den är ju annorlunda, så vill man ha sådant som slår mot stocken får man hantera det i riksdagen och i regeringen.

När det gäller detta att ungdomar drabbas är det ju inte så att inga ungdomar kommer att amortera. Det finns ungdomar eller i alla fall unga vuxna som tjänar kanske 30 000 och däröver och dubbla hushåll som har ganska höga inkomster, bland annat i Stockholmsregionen och andra storstadsregioner i Sverige. De drabbas i någon mening, men jag tycker att det är viktigt att sätta ordet ”drabbas” i perspektiv. Det de drabbas av är att de får betala av på sina skulder.

Åtgärden bör också sättas i perspektiv. Om Stefan Ingves och hans kollegor någon gång i framtiden skulle få för sig att höja räntan med 1 procent är det kassaflödesmässigt samma sak som amorteringskravet för 16 procent av nya låntagare. 1 procents räntehöjning måste nog hushållen vara beredda på – kanske till och med 2 och 3 procentenheter. När man talar om de enormt drakoniska effekter som ibland beskrivs bör man betänka att hushållen kan komma att behöva betala väsentligt högre räntekostnader även i en normal räntecykel. Den kan förstås bli mer dramatisk än så.

Avslutningsvis vill jag tacka för att jag fick komma hit. Jag tycker att det har varit en bra diskussion. Mina huvudslutsatser är att motståndskraften är

tillfredsställande i banksystemet men måste fortsätta byggas upp i hushållssektorn och att vi inte håller på med konjunkturpolitik utan värnar oss mot framtida kriser.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Jag ska svara ganska kort. Återigen pratar vi om varför vi är där vi är.

På efterfrågesidan – det har vi tagit upp – är det låga räntekostnader. Det har varit stigande inkomster, stigande sysselsättning och demografiska faktorer som har gjort att villapriserna har fördubblats de senaste tio åren och bostadsrättspriserna har tredubblats. Det är väldigt många procent.

På utbudssidan har vi produktiviteten i byggsektorn, som i decennier har varit bedrövlig – av en rad olika skäl, men det är nog mycket av byggsektorns egna skäl. Det har alltid varit ett stort frågetecken varför den är så bedrövlig.

Jag kan säga, för att kontrastera mot en annan debatt, att inslaget av privat kapital i byggsektorn inte har hjälpt den att hålla upp produktiviteten tidigare. Jag förstår inte hur ytterligare inslag av privat kapital i till exempel offentliga investeringar skulle öka produktiviteten. Men produktiviteten i byggsektorn är en nyckelfaktor till att det är dyrt att bygga.

Alla förändringar påverkar, men utgångspunkten kan inte alltid vara att nuläget är det optimala. Från nuläget påverkas alltid människor när man gör en förändring, men förändringen syftar i de här fallen till att öka stabiliteten och göra det bättre för alla på sikt även om någon påverkas just i nuläget.

När man jobbar politiskt är det här någonting som det alltid är lätt att bli rädd för. Man tolkar läget som det är nu som det optimala, och alla förändringar är till det sämre. Men så kan det inte vara. Några påverkas, och det kan drabba dem, men i slutändan gynnar det alla.

Vad gäller ungdomar gynnas ju de om priserna skulle gå ned lite – av det enkla skälet att det blir billigare. Debatten om att detta att ett amorteringskrav eventuellt skulle kunna påverka priserna en 5, 6, 7 procent nedåt skulle vara så svårt för ungdomarna har jag svårt att begripa. Det blir ju i så fall billigare för dem att köpa.

Jag vill också tacka för möjligheten att komma hit. Det är viktiga frågor vi har diskuterat, och det är viktigt att de diskuteras.

Stefan Ingves, Riksbanken: Vi sliter med de här frågorna och frågeställningarna i en värld där de globala räntorna är låga. Sverige är en liten och öppen ekonomi, och det innebär att vi så att säga importerar den allmänna räntenivån. Det har vi att hantera så gott det går.

Detta leder till slitningar inte minst inom bostadsmarknaden, som vi ju har diskuterat i många olika avseenden här i dag. Då gäller det att hantera det så gott det går.

Men många har också konstaterat att det vore bättre om vi lyckades lite bättre med att hantera frågeställningar kring ins and outs på den svenska bo-

stadsmarknaden. Det är välkända frågeställningar sedan decennier bakåt i tiden som vi ändå inte riktigt har lyckats lösa på ett bra sätt i detta land. Det innebär att en del av detta pyser ut när det gäller hushållens lån och stigande upplåning.

Samtidigt är det värt att notera det som Erik Thedéen, tror jag att det var, poängterade i sitt inledningsanförande. I dag har vi högkonjunktur och låga räntor. Det är klart att i en sådan värld är det förmodligen mycket lättare och enklare att vidta de åtgärder som man behöver vidta i en rad olika avseenden jämfört med en annan värld där vi har lågkonjunktur och en räntenivå som är bra mycket högre än den vi har i dag.

Sådana tider kommer att komma någon gång i framtiden. Det är därför det är viktigt och väl värt att diskutera makrotillsyn men också bostadsmarknadens sätt att fungera i vid mening.

Statsrådet Per Bolund (MP): Herr ordförande! Jörgen Andersson frågade om de samhällsekonomiska marginalkostnaderna för åtgärder.

Det är klart att åtgärder fattas det inte beslut om i ett vakuum. Det är många olika saker som påverkar, till exempel flyttströmmar i ett samhälle eller för den delen bostadsmarknaden. Det kan göra att det ibland kan vara ganska svårt att isolera den enskilda effekten av en specifik åtgärd. Men efter bästa förmåga kan vi konstatera att bedömningen är att det blir ganska små effekter av det skärpta amorteringskravet just på grund av att det inte bedöms påverka vare sig bostadspriserna eller bnp-utvecklingen i någon högre utsträckning.

Däremot tycker jag att vi i den diskussionen också har ett ansvar att väga in vad som är hela syftet med stabilitetspolitiken, det vill säga att också väga in de samhällsekonomiska marginalkostnaderna av finansiell instabilitet eller en finanskris i framtiden. Vi har ganska närtida erfarenheter av att de är väldigt stora och att det finns starka skäl att göra vad vi kan för att undvika finansiell instabilitet i framtiden.

Monica Green talade också om en del överdrifter, kanske man kan kalla dem, eller missförstånd som har funnits i den här debatten. Jag tycker och vill poängtera så här avslutningsvis att vi alla har ett stort ansvar att försöka hålla oss till en relevant bedömning.

Här har vi i regeringen såklart ett ansvar. Det är möjligt att vi inte alltid har följt det så bra som vi borde göra. Då kan vi lova bot och bättring och att vi verkligen ska försöka beskriva verkligheten som den faktiskt ser ut. Men jag vill också poängtera att även andra aktörer som för den här debatten har ett ansvar att beskriva åtgärder för vad de faktiskt är och innebär. Man ska inte beskriva en katt som ett lejon bara för att därigenom till exempel vinna politiska poänger, för det skapar osäkerhet och rädsla.

Jag tycker att vi gemensamt borde lova varandra att ta ansvar för att försöka hålla den här diskussionen och debatten på en sansad nivå och verka tillsammans för att bibehålla en bred samsyn när det gäller åtgärder för finansiell stabilitet i framtiden.

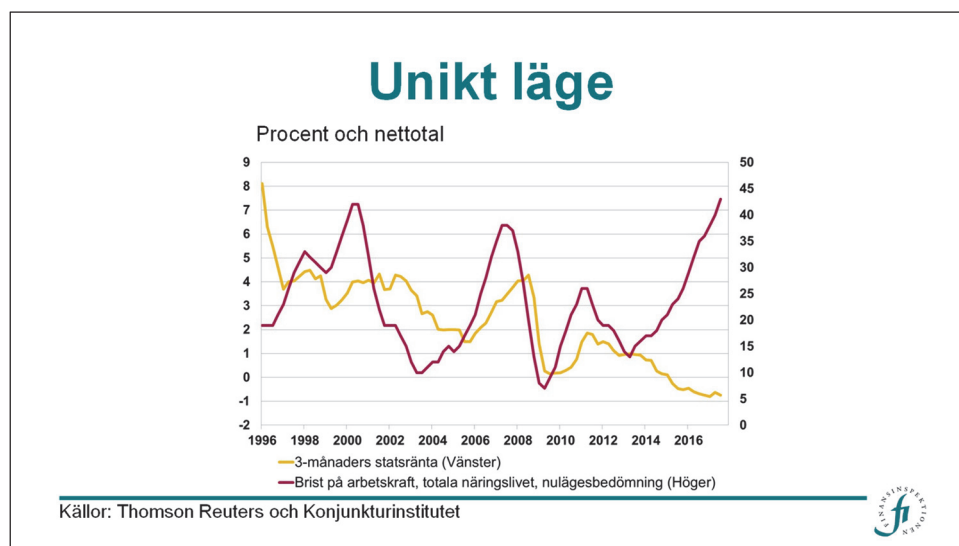
Med det vill också jag tacka för ett bra samtal och en viktig diskussion.

Vice ordföranden: Då har vi ägnat en förmiddag åt den viktiga frågan hur vi kan förbättra och skapa bättre motståndskraft i svensk ekonomi. Det tycker vi i finansutskottet är en viktig fråga. Alla här inne har varit med om en eller flera kriser och vet behovet av detta.

Man kan skapa goda vanor. Nu har vi haft en andra öppen utfrågning på just det här temat. Vi kommer att fortsätta med det framöver under nästa mandatperiod eftersom det är en sådan central fråga.

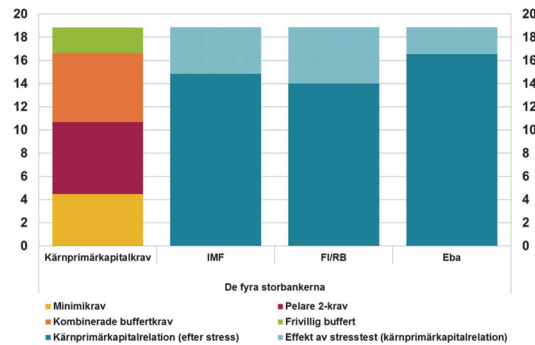
Alla vi ledamöter vill rikta ett varmt tack till er i panelen, till er gäster som har bidragit till det här samtalet. Flera av oss kanske ses igen om ett år – vi får se hur det ser ut då. Ni är varmt välkomna tillbaka!

Bilder från utfrågningen

Tillfredsställande motståndskraft i banker

Procent av riskvägda tillgångar

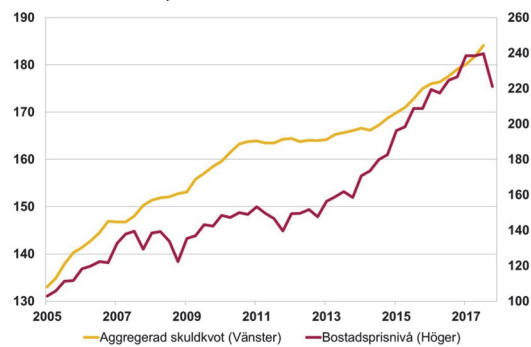

Källa: Finansinspektionen

Utveckling som behöver bromsas

Procent av disponibel inkomst och index

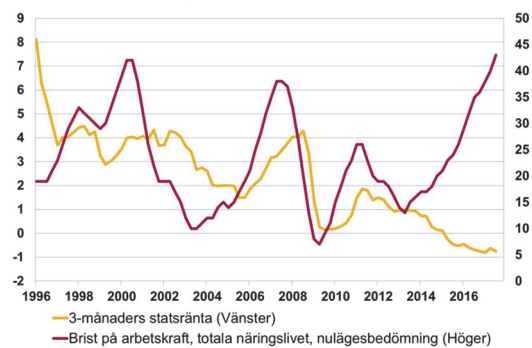

Källor: SCB och Valueguard

Unikt läge

Procent och netttotal

Källor: Thomson Reuters och Konjunkturinstitutet

Finansiell stabilitet – allt bättre rustade men arbete kvarstår och risker finns

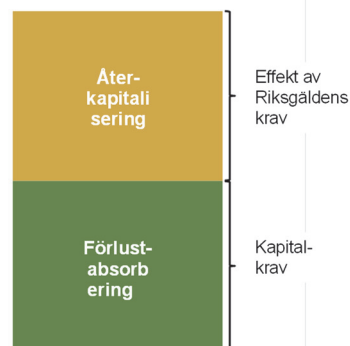
Hans Lindblad
Riksgäldsdirektör

Finansutskottet, Sveriges riksdag
23 januari 2018

1

Stärkta förutsättningar för effektiv krishantering

- Beslut om resolutionsplaner och krav på nedskrivningsbara skulder har nyligen fattats för alla svenska institut
- Riksgälden bedömer att 10 institut behöver hanteras genom resolution vid en kris
- Riksgäldens krav ser till att bankerna kan bära förluster och återkapitaliseras – utan skattemedel
- Marknadens förväntningar om statligt stöd har minskat
- Avisering och införande av resolutionsramverket har stärkt den finansiella stabiliteten

2

Mycket arbete kvarstår – resan fortsätter

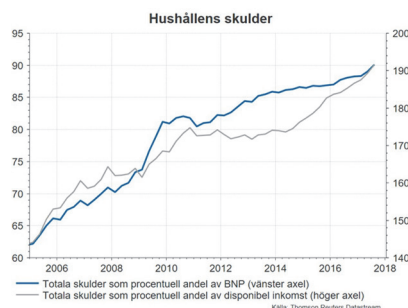
- Resolutionsbara banker – förutsättning för att krishanteringen ska fungera
 - Riksgälden fortsätter utveckla metoder och analys
 - Beslutsfattare i EU och i Sverige måste åtgärda barnsjukdomar och förfina regelverket
 - Väl fungerande samarbete mellan myndigheter
- Bankerna och det finansiella landskapet förändras
 - Fintech, e-krona, blockchain: vad gör en bank om fem år?
 - Strukturella förändringar: affärs- eller bolånebanker?
- Resolutionsplanen måste anpassas över tid
- Nordeas flytt
 - En ny situation men stabilitetsriskerna består

3

RIKSGÄLDEN

Hushållens skulder har stigit ytterligare

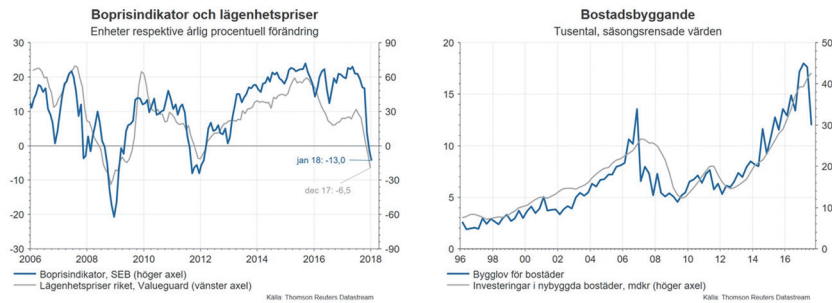
- Åtgärder har vidtagits och fler åtgärder på väg att införas
- Vi välkomnar det nya amorteringskravet (kan inte uteslutas att fler åtgärder kan komma att krävas)
- Vilka är fördelningseffekterna av olika åtgärder?
 - Amorteringskrav
 - Ändrade räntebidrag
 - Högre räntor

4

RIKSGÄLDEN

Bostadspriser sjunker och byggandet ökar, men...

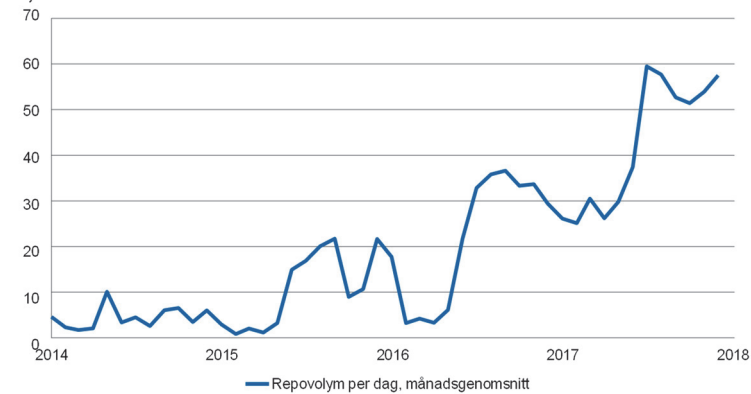

RIKSGÄLDEN

Statsobligationsmarknaden är allt mer ansträngd

Brist på statsobligationer

Miljarder kronor

RIKSGÄLDEN

En dåligt fungerande statspappersmarknad gör upplåningen dyrare

- Riksgälden har en viktig uppgift i att främja marknadens funktionssätt och infrastruktur
- Riksgälden kan endast skapa förutsättningar för god likviditet – men har små möjligheter att påverka likviditeten direkt
- Den del av obligationsstocken som handlas på marknaden har minskat som en direkt följd av Riksbankens köp
- Statens minskade lånebehov och nya regleringar har också bidragit till att likviditeten på statspappersmarknaden försämrats
- Internationella investerare har minskat sina innehav av svenska statspapper sedan 2015
- En bred investerarbas är viktig eftersom framtida lånebehov kan bli stora

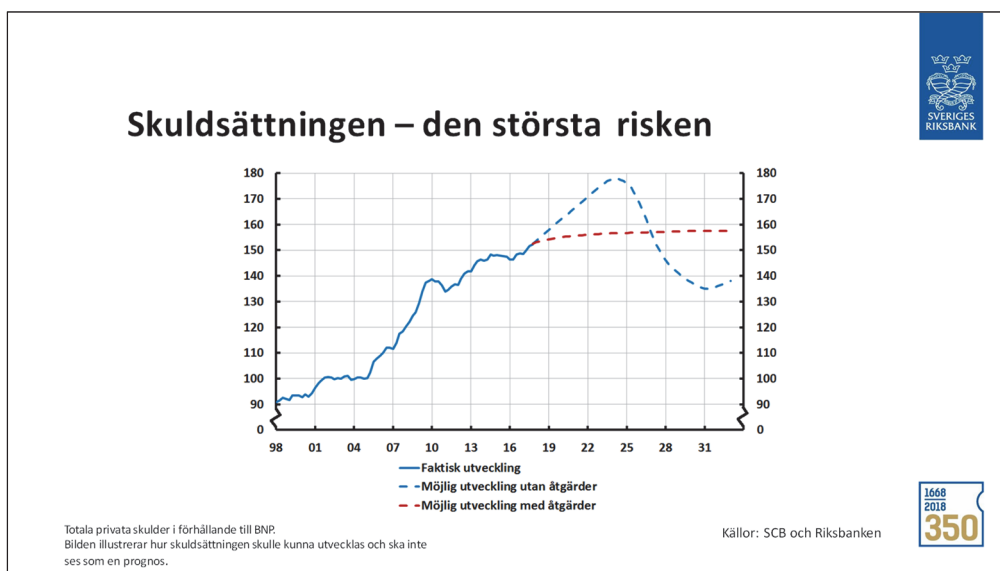
Stabilitetsläget och framtida utmaningar

Finansutskottet
23 januari 2018

SVERIGES RIKSBANK

Riksbankschef Stefan Ingves

1668
2018
350

Riskerna med hushållens skuldsättning behöver minska

- Bra med skärpt amorteringskrav
- Bostadsmarknaden behöver fungera bättre
- Skatteregler behöver ses över
- FI behöver kunna agera snabbt
- Behövs bättre data över hushållens tillgångar

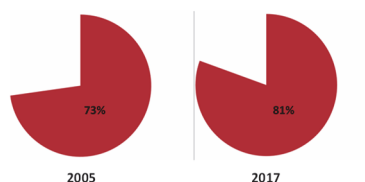

1668
2018
350

Det svenska banksystemet är sårbart

- Allt mer exponerat mot fastigheter
- Beroende av utlandsfinansiering
- Stora löptidsobalanser på den svenska bolånemarknaden
- Stort, koncentrerat och sammanlänkat
- Stor andel lån till rörlig ränta

Ökad exponering mot fastigheter

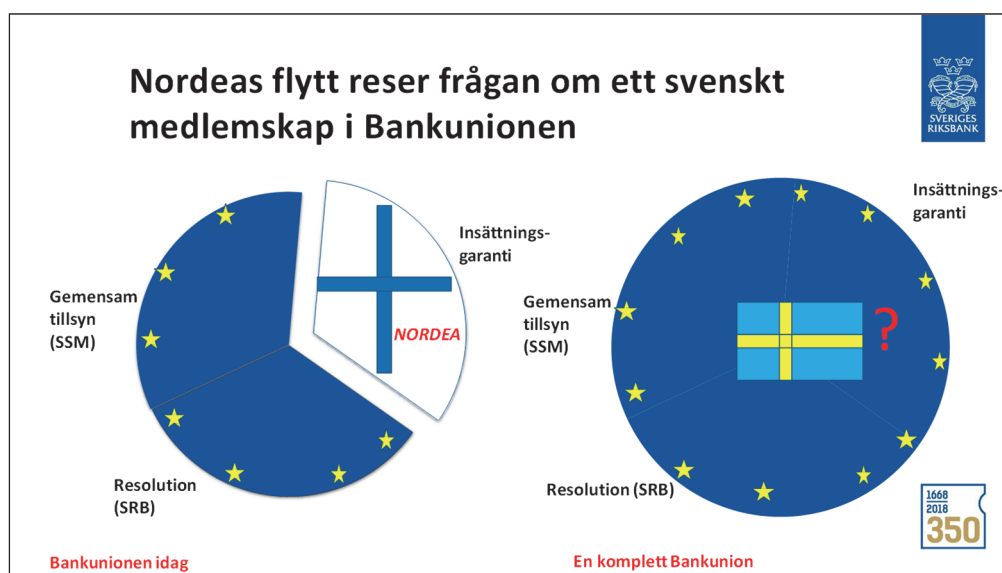

Storbankernas totala utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll, andel lån mot pant i fastighet, procent.

Källa: SCB

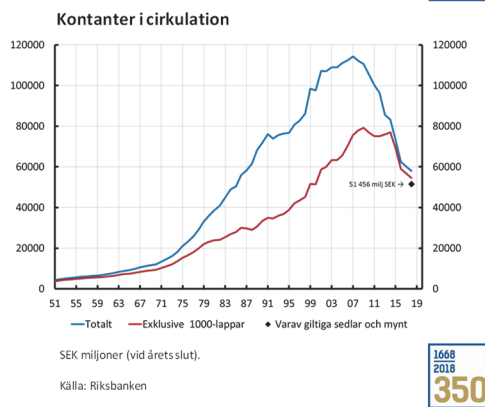

1668
2018
350

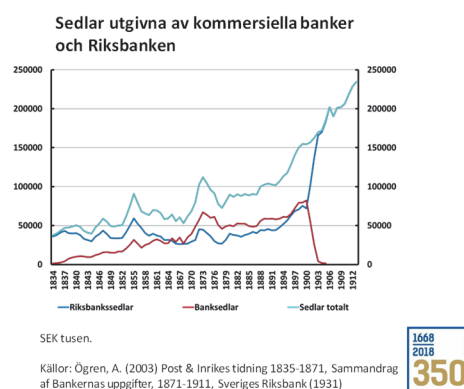
Förändrat betalningsväsende – en samhällsutmaning

- Fortsatt minskad kontantanvändning
- Begränsad tillgång till centralbankspengar för allmänheten
- Ökad koncentration på betalningsmarknaden

Riksbankens uppgift är att ha en helhetsbild av betalningsmarknaden

- E-krona för att möta utvecklingen på betalningsmarknaden
- Ställer krav på förändringar i lagstiftningen
- Samma frågeställningar som för 100 år sedan när Riksbanken fick sedelmonopolet

Bitcoin är inte pengar

- Vad är pengar?
 - Betalningsmedel
 - Räkneenhet
 - Värdebevarare
- Bitcoin är en spekulativ virtuell tillgång vars värde ingen garanterar

Pris på Bitcoin

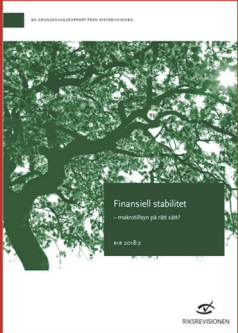
Källa: Blockchain.info

1

Finansiell stabilitet – makrotillsyn på rätt sätt?

RiR 2018:2

INGV ARMA TTSON, RIKSREVISOR

2018-01-23

RIKSREVISIONEN

FINANSIELL STABILITET - MAKROTILLSYN PÅ RÄTT SÄTT

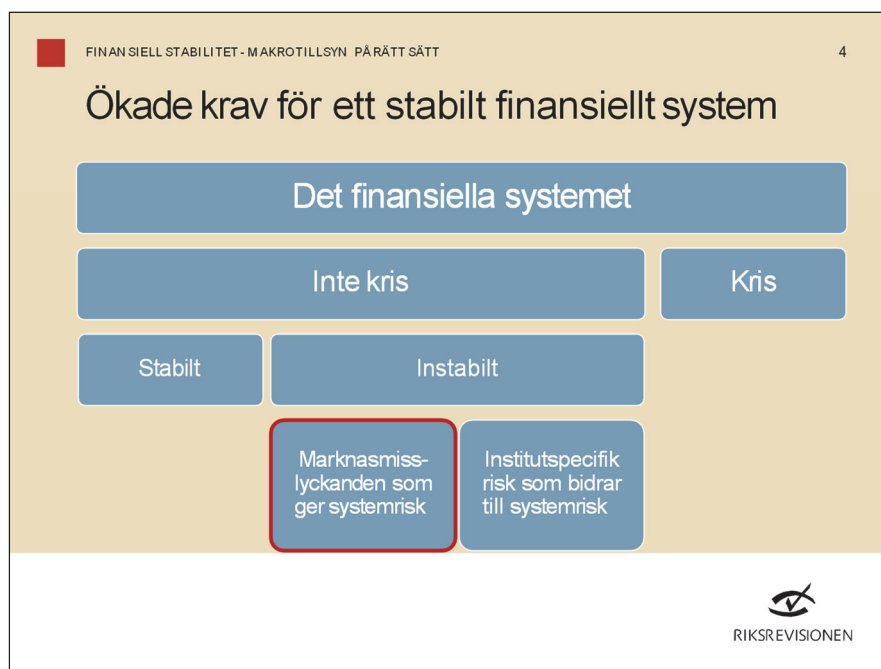
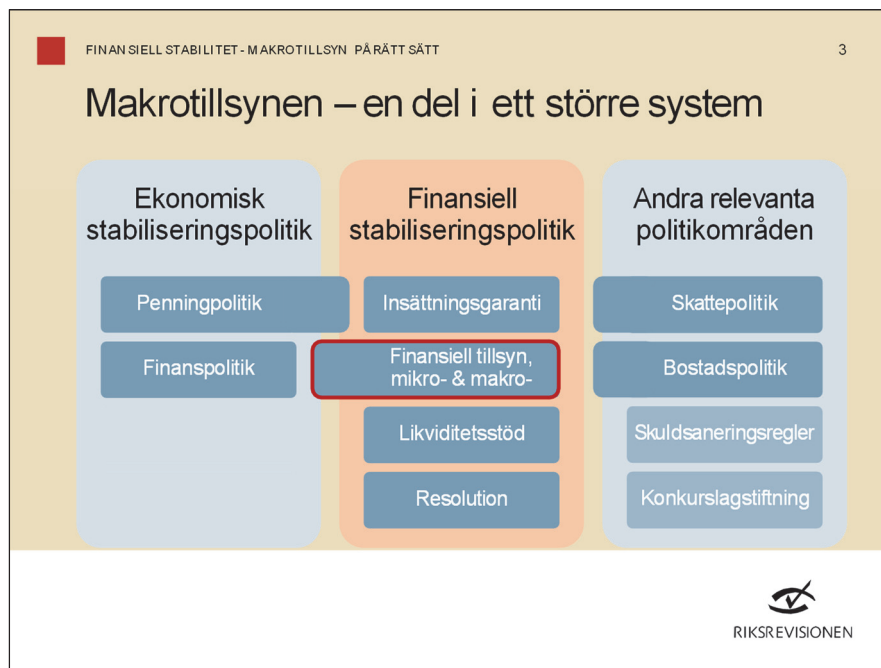
2

Förändring i krisens spår

- › Riksdagens mål för finansmarknadsområdet:
 - "det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter".
- › Regeringens uppdrag till FI från den 1 januari 2014:
 - "vidta åtgärder för att motverka finansiella obalanser i syfte att stabilisera kreditmarknaden, men med beaktande av åtgärdernas effekt på den ekonomiska utvecklingen".

RIKSREVISIONEN

Riksrevisionens frågeställningar

- › Är regeringens syfte med och FI:s mål för makrotillsynen specificerade på ett sätt som bidrar till att riksdagens mål för finansmarknadsområdet nås?
- › Har FI en strategi för makrotillsynen där tillgängliga instrument används transparent och effektivt för att bidra till myndighetens mål?
- › Har berörda myndigheters samverkan bidragit till god samordning av analyser och klarlagt behovet av lämpliga åtgärder?

RIKSREVISIONEN

Bedömningsgrund

- › Myndigheternas arbete bedöms med utgångspunkt i rekommendationerna från Europeiska systemrisknämnden (ESRB)
 - ESRB har med det övergripande ansvaret för makrotillsynen av det finansiella systemet i unionen och utfärdar rekommendationer
 - Medlemsstaterna förväntas följa rekommendationerna eller lämna godtagbara skäl för passivitet
 - *Det kan finnas skäl, t.ex. med hänsyn tagen till nationella särarter, att avvika från ESRB:s rekommendationer*
- › Samverkan bedöms med utgångspunkt i svenska regler och svensk praxis, omfattas till viss del av ESRB:s rekommendationer

RIKSREVISIONEN

 FINANSIELL STABILITET - MAKROTILLSYN PÅ RÄTT SÄTT

7

Slutsats och rekommendationer

- › Övergripande slutsats
 - Den svenska makrotillsynen följer i flera avseenden ESRB:s rekommendationer, men den har ett antal avvikande inslag som regeringen och FI bör beakta för att makrotillsynen ska vara så effektivt som möjligt
- › Rekommendationer till regeringen
 - Förtydliga målet för FI:s makrotillsynsuppdrag och klargör hur mål ska vägas mot varandra
 - Presentera underlag för ställningstaganden till de tillsynsåtgärder som kräver regeringens medgivande

RIKSREVISIONEN

 FINANSIELL STABILITET - MAKROTILLSYN PÅ RÄTT SÄTT

8

Rekommendationer (forts.)

- › Rekommendationer till FI
 - Ange mellanliggande mål i linje med ESRB:s rekommendation, eller motivera och beskriv tydligare hur sårbarheter används som ett stöd för beslut om åtgärder
 - Utarbeta och tillämpa ett mer detaljerat ramverksdokument för en mer effektiv, transparent och förutsägbar makrotillsyn
- › Andra myndigheter med uppgift att bidra till den finansiella stabiliteten
 - Fortsätt utveckla samarbetet kring val av instrument, så att fler typer av åtgärder analyseras och jämförs i syfte att uppnå finansiell stabilitet på ett effektivt sätt

RIKSREVISIONEN

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning	
2015/16:RFR2	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2015	
2015/16:RFR3	FÖRSVARSKOTTET Om krisen eller kriget kommer – En uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap Huvudrapport och Bilagor	
2015/16:RFR4	KULTURUTSKOTTET Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 12 november 2015	
2015/16:RFR6	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av Riksbankens penningpolitik 2010–2015	
2015/16:RFR7	FINANSUTSKOTTET Review of the Riksbank's Monetary Policy 2010-2015	
2015/16:RFR8	SKATTEUTSKOTTET Punktskattehöjningar på alkohol- och tobaksprodukter – skatteeffekter och påverkan på den oregistrerade anskaffningen av dessa produkter	
2015/16:RFR9	CIVILUTSKOTTET Miljömärkning av produkter – En översikt över de miljömärkningar av produkter som finns i Sverige och i de övriga nordiska länderna	
2015/16:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET OCH JUSTITIEUTSKOTTET Konstitutionsutskottets och justitieutskottets hearing om radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism i den digitala miljön	
2015/16:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 23 februari 2016	
2015/16:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Kollektivtrafiklagen – en uppföljning	
2015/16:RFR15	CIVILUTSKOTTET Inventering av forskning inom civilutskottets beredningsområde 2016	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning inför proposition om forskning och innovation	
2015/16RFR17	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om förutsättningar för svensk film	
2015/16RFR18	UTBILDNINGSUTSKOTTET Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen	
2015/16RFR19	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige	
2015/16RFR20	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om utvärderingen av penningpolitiken 2010-2015 12 maj 2015	
2015/16RFR21	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2016	
2015/16RFR22	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist	
2015/16RFR23	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets seminarium om cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16RFR24	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om brist på utbildade inom naturvetenskap och teknik	
2015/16RFR25	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om piratkopiering och andra rättighetsintrång på den digitala marknaden	
2015/16RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansieringsmodeller för transportinfrastruktur	
2015/16RFR27	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om familjerätten är i takt med tiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR1	TRAFIKUTSKOTTET It-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av den nya fastighetsmäklarlagen	
2016/17:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 27 september 2016	
2016/17:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Forskarskolor för lärare och forskollärare – en uppföljning av fyra statliga satsningar	
2016/17:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 15 november 2016	
2016/17:RFR6	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsams fortsatta utveckling - nästa steg	
2016/17:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket	
2016/17:RFR8	SKATTEUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Konkurrenskraften hos svenska multinationella företag i ljuset av nya regler inom internationell beskattning	
2016/17:RFR9	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om marknadsföring i sociala medier	
2016/17:RFR10	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar 2010–2012	
2016/17:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om Skattereformen 25 år – dess historia och framtid	
2016/17:RFR12	KULTURUTSKOTTET Statens idrottspolitiska mål – en uppföljning med inriktning på barn och ungdomar	
2016/17:RFR13	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 14 mars 2017	
2016/17:RFR14	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets offentliga utfrågning om kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården	
2016/17:RFR15	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om framtidens public service	
2016/17:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om ett ökat kollektivt resande för framtiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR17	CIVILUTSKOTTET Offentlig utfrågning Riktvärden för trafikbuller	
2016/17:RFR18	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om åtgärder för lägre sjukfrånvaro och om hanteringen av regionala skillnader i sjukförsäkringen	
2016/17:RFR19	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2017	
2016/17:RFR20	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om it-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR21	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om framtidens innovations- och entreprenörsklimat	
2016/17:RFR22	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den finansiella stabiliteten den 13 juni 2017	
2016/17:RFR23	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om statens idrottspolitiska mål med inriktning på barn och ungdomar	
2016/17:RFR24	SKATTEUTSKOTTET Skatter som drivkrafter för företags lokalisering	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om Riksrevisionen - en del av riksdagens kontrollmakt
2017/18:RFR2	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET	Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering
2017/18:RFR3	FINANSUTSKOTTET	Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 28 september 2017
2017/18:RFR4	CIVILUTSKOTTET	Civilutskottets offentliga utfrågning om barns skuldsättning
2017/18:RFR5	SOCIALUTSKOTTET	Samordnad individuell plan (SIP) – en utvärdering
2017/18:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET	Näringsutskottets offentliga utfrågning om internationell handel
2017/18:RFR7	KULTURUTSKOTTET	Offentlig utfrågning om framtidens spelpolitik